

مرداد ۱۴۰۱
مسلسل: ۱۸۳۳۵

**مجموعه مطالعات بررسی طرح‌های عمرانی
(تملك دارایی‌های سرمایه‌ای) استان‌ها در سال ۱۳۹۸:
۹. استان آذربایجان شرقی (ویرایش نخست)**

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۸۳۳۵

کد موضوعی: ۲۲۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مجموعه مطالعات بررسی طرح‌های عمرانی (تملك دارایی‌های سرمایه‌ای) استان‌ها در سال ۱۳۹۸: ۹. استان آذربایجان شرقی (ویرایش نخست)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد منطقه‌ای و بین‌الملل)

تهیه و تدوین: زهرا ذاکری

همکاران: مجتبی اسفندیاری، نگار اکبری

ناظران علمی: فرشاد مؤمنی، حسین غلامرضانژاد، علی اصغر بانویی، موسی شهبازی،

سیدمحسن علوی‌منش، مهدی رزم‌آهنگ، سیدعلی روحانی

اظهار نظر کنندگان: حمید فصیحی، سیدمحمدامین اخوت علویان، عاطفه جلالی موسوی

ویراستار ادبی: مهدیه قمچیلی

واژه‌های کلیدی:

۱. توسعه

۲. توسعه منطقه‌ای

۳. طرح‌های تملك دارایی‌های سرمایه‌ای

۴. استان آذربایجان شرقی

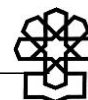
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۵/۱۳

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۵	مقدمه
۶	۱. مفاهیم، پایه‌های آماری، روش و محدودیت‌های مطالعه
۶	۱-۱. مفاهیم
۷	۱-۲. پایه‌های آماری
۹	۱-۳. روش مطالعه
۱۲	۱-۴. محدودیت‌های مطالعه
۱۳	۲. طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۸
۱۴	۲-۱. بررسی موضوعی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی
۱۴	۲-۱-۱. بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب امور
۱۶	۲-۱-۲. بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب فصل
۲۰	۲-۱-۳. بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب برنامه
۲۳	۲-۲. بررسی جغرافیایی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سطح شهرستان‌های استان
۲۸	۲-۳. ارزیابی طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی
۳۲	۲-۴. ارزیابی اندازه پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب اعتبار پروژه
۳۵	جمع‌بندی و پیشنهادها
۳۹	پیوست‌ها
۳۹	پیوست ۱
۴۱	پیوست ۲
۴۵	منابع و مآخذ

مجموعه مطالعات بررسی طرح‌های عمرانی
(تملك دارایی‌های سرمایه‌ای) استان‌ها در سال ۱۳۹۸:
۹. استان آذربایجان شرقی (ویرایش نخست)

چکیده

تصویب طرح‌های آمایش استانی در اسفندماه ۱۳۹۹ و تأکید بر ضرورت پایبندی استان‌ها به اجرای آن، این سؤال را پررنگ ساخته است که چه میزان طرح‌ها و پروژه‌های انجام شده یا در حال اجرا از محل اعتبارات بودجه‌ای و غیربودجه‌ای در استان‌ها در راستای پیشنهادهای و اهداف تعیین شده توسط طرح‌های آمایش استانی بوده است؟ از آنجا که پروژه‌های جاری در بودجه‌های عمرانی استان‌ها قبل از تدوین اسناد آمایش تعریف شده‌اند، لذا می‌توان گفت اسناد آمایش حداقل تا سال ۱۴۰۰ نقشی در ایجاد پروژه‌های عمرانی جاری استان‌ها نداشته‌اند.

اما پاسخ به این سؤال که آیا اساساً ساختار فعلی نظام بودجه‌ریزی امکان برقراری ارتباط معنادار با نظام تدبیر و برنامه‌ریزی فضایی کشور را دارد یا خیر، می‌تواند در راستای تخصیص بهینه منابع مالی کشور مؤثر باشد. به عبارت دیگر در صورتی که بتوان با عنایت به دستاوردهای اسناد آمایش استانی و ملی، اولویت‌بندی مشخصی برای توسعه هر استان ارائه و در نهایت تخصیص اعتبارات را بر اولویت‌های مذکور معطوف کرد، احتمال تحقق اهداف توسعه‌ای پیش‌بینی شده برای هر استان بیشتر خواهد بود.

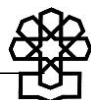
به این ترتیب در گزارش حاضر به‌عنوان گام نخست، شفافیت طرح‌های عمرانی استان مورد توجه قرار گرفته؛ شفافیتی که تاکنون در خصوص پروژه‌های عمرانی استان‌ها تا بدین حد صورت نگرفته است و از سوی دیگر می‌تواند بستر مناسبی برای مقابله با مفاسد احتمالی در این زمینه نیز باشد.

به نظر می‌رسد واکاوی دقیق طرح‌های عمرانی استان‌ها از منظر «موضوعی»، «جغرافیایی»، «طول عمر»، «درصد تخصیص» و «اندازه» در سطح استان و شهرستان‌های مربوطه می‌تواند تصویر قابل اتکایی از وضع موجود ارائه دهد و در نهایت امکان پاسخ به سؤال فوق را از طریق انجام مطالعات تکمیلی فراهم کند.

از سوی دیگر مسئله طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها از آن جهت اهمیت دارد که طولانی شدن عمر پروژه‌ها و عدم حصول دستاورد قابل اتکا علی‌رغم صرف زمان و منابع فراوان به یکی از معضلات جدی طرح‌های عمرانی کشور مبدل شده است. به عبارت دیگر، طولانی شدن عمر پروژه‌های عمرانی یک استان به این معناست که بخشی از برنامه‌های عمران و توسعه استان بر موضوعاتی متمرکز است که سال‌ها پیش برنامه‌ریزی شده‌اند. بنابراین نوعی وابستگی به مسیر طی شده در تخصیص منابع مالی مشاهده می‌شود و بخش قابل‌ملاحظه‌ای از منابع عمرانی استان، بدون توجه به اصول و مبانی آمایش سرزمین و نیازها و مقتضیات روز استان، صرف پروژه‌هایی می‌شود که مدت‌ها پیش، برنامه‌ریزی و آغاز شده‌اند.

در ادامه مهم‌ترین دستاوردهای گزارش حاضر در ارتباط با طرح‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۸ ارائه شده است:

- در سال ۱۳۹۸، تعداد ۲۱۳۲ پروژه عمرانی ذیل ۱۰ امور، ۳۱ فصل، ۷۰ برنامه و ۵۵۴ طرح، در استان آذربایجان شرقی فعال بوده است.
- قدیمی‌ترین این پروژه‌ها از سال ۱۳۶۷ آغاز شده است.
- مجموع اعتبار پیش‌بینی شده برای پروژه‌های مذکور بالغ بر ۷۶.۶ هزار میلیارد ریال بوده که در مجموع ۵۵/۳ درصد اعتبارات یادشده (بالغ بر ۴۲.۴ هزار میلیارد ریال) برای اجرای این پروژه‌ها تخصیص داده شده است.
- متوسط عمر پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۸، معادل ۲/۴ سال بوده است.
- «امور اقتصادی» با ۳۱/۸ درصد سهم و «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» با ۲۴/۸ درصد سهم، بیشترین سهم از تعداد پروژه‌های استان را به خود تخصیص داده‌اند.
- «امور اقتصادی» از منظر اعتبارات تخصیص یافته نیز با اختلاف شدیدتری نسبت به سایر امور، در رتبه نخست قرار دارد. در این زمینه سهم «امور اقتصادی» از کل اعتبارات عمرانی تخصیص یافته استان، حدود ۶۹ درصد است.
- «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» با سهم تقریباً ۱۸ درصدی از اعتبارات تخصیص یافته، در رتبه دوم قرار گرفته است.
- سه فصل «آب و فاضلاب»، «توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری» و «حمل و نقل» به ترتیب با ۱۳/۴ درصد، ۱۱/۴ درصد و ۱۰/۳ درصد، بیشترین سهم را از تعداد پروژه‌های استان به خود اختصاص داده‌اند.
- فصل «منابع آب» با ۵۵/۶ درصد، بیشترین سهم را نسبت به سایر فصول از اعتبارات عمرانی تخصیص یافته استان به خود اختصاص داده است.
- فصول «آب و فاضلاب» و «حمل و نقل» به ترتیب با ۱۶/۶ درصد و ۱۰/۱ درصد سهم از اعتبارات عمرانی تخصیص یافته، در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند.
- دو برنامه «ارائه خدمات آب شهری و روستایی (فصل آب و فاضلاب- امور مسکن، عمران شهری و روستایی)» و «توسعه حمل و نقل جاده‌ای (فصل حمل و نقل- امور اقتصادی)» بیشترین سهم از تعداد پروژه‌ها را داشته‌اند.
- دو برنامه «عرضه آب (فصل منابع آب- امور اقتصادی)» و «تأمین آب (فصل منابع آب- امور اقتصادی)» بیشترین سهم از اعتبارات تخصیص یافته را به خود اختصاص داده‌اند.
- ۶۳ برنامه عمرانی استان آذربایجان شرقی علی‌رغم دربرگرفتن ۱۵۴۰ پروژه از مجموع ۲۱۳۲ پروژه عمرانی استان (معادل ۷۲/۲ درصد کل پروژه‌ها)، فقط ۱۶/۶ درصد از کل اعتبارات عمرانی تخصیص یافته استان سهم داشته‌اند.
- ۵۰ برنامه از ۶۳ برنامه یادشده، هریک سهمی بسیار ناچیز و کمتر از ۰/۵ درصد از اعتبارات تخصیص یافته استان را جذب کرده‌اند.
- شهرستان «تبریز» به‌عنوان مرکز استان، ضمن برخورداری از سهمی متعادل (۷/۸ درصد) از تعداد پروژه‌های استان، به تنهایی در حدود ۴۱ درصد از اعتبارات عمرانی تخصیص یافته استان را جذب نموده و به این ترتیب، عدم تعادل محسوسی میان مرکز استان با سایر شهرستان‌ها از منظر جذب منابع عمرانی، ایجاد شده است.

در گزارش حاضر به منظور طبقه‌بندی پروژه‌های عمرانی جاری در استان آذربایجان شرقی از دو ماتریس «عمر- درصد تخصیص» و «اندازه- اولویت» بهره گرفته و در نهایت مبتنی بر دو ماتریس مذکور اولویت‌بندی مشخصی جهت مواجهه با پروژه‌های مذکور ارائه شده است. در ارتباط با ارزیابی طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای هر استان از طبقه‌بندی زیر بهره گرفته شده است:

- طبقه یک: پروژه‌های با طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد)،
  - طبقه دو: پروژه‌های با طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)،
  - طبقه سه: پروژه‌های با طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)،
  - طبقه چهار: پروژه‌های با طول عمر متوسط (۱۰ تا ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد) یا طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط (۴۰ تا ۸۰ درصد)،
  - طبقه پنج: پروژه‌های با طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط و کمتر (کمتر از ۸۰ درصد).
- براساس طبقه‌بندی فوق ماتریس عمر - درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای هر استان تشکیل و نحوه برخورد با هریک از مناطق ماتریس عمر- تخصیص با اولویت‌بندی پنج‌گانه زیر تبیین شده است:

الف) اولویت ۱: طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد)

- ویژگی: چشم‌انداز کوتاه‌مدتی برای اتمام آنها متصور نیست.

- پیشنهاد نحوه برخورد:

- نظارت و بررسی دقیق پروژه،
- آسیب‌شناسی علل تأخیر،
- تصمیم‌گیری در خصوص توقف، اصلاح، واگذاری یا ادامه پروژه.

ب) اولویت ۲: طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)

- ویژگی: به دلیل تخصیص بخش قابل توجهی از اعتبار مورد نیاز پروژه، گزینه توقف چندان مطرح نیست.

- پیشنهاد نحوه برخورد:

- نظارت و بررسی دقیق پروژه،
- آسیب‌شناسی علل تأخیر،
- اتمام یا اصلاح پروژه.

ج) اولویت ۳: طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)

- ویژگی: از وضعیت مناسبی نسبت به سایر گروه‌ها برخوردارند و به اتمام رسیدن آنها در افق کوتاه‌مدت محتمل است.

- پیشنهاد نحوه برخورد:

- تخصیص اعتبار باقیمانده و اتمام پروژه.

د) اولویت ۴: طول عمر متوسط (۱۰ تا ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد) یا طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط (۴۰ تا ۸۰ درصد)

- ویژگی: شرایط بینابینی نسبت به دو اولویت نخست دارند، اما با توجه به شرایط متعادل‌تر آنها، در اولویت چهارم قرار گرفته‌اند.

- پیشنهاد نحوه برخورد:

- نظارت و بررسی دقیق پروژه،
- آسیب‌شناسی علل تأخیر پروژه‌های قدیمی‌تر،
- تصمیم‌گیری در خصوص توقف، اصلاح، واگذاری یا ادامه پروژه.

ه) اولویت ۵: طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط و کمتر (کمتر از ۸۰ درصد)

- ویژگی: هنوز انحراف جدی در خصوص میزان پیشرفت پروژه رخ نداده است.

- پیشنهاد نحوه برخورد:

- نظارت بر پروژه با هدف پیشگیری از انحراف فرایند اجرایی.

اگرچه بخشی از پروژه‌های مورد بررسی در طبقه طرح‌های مستمر قرار می‌گیرند، اما با توجه به تخصیص کم و گاه طول عمر بالای طرح‌های مستمر (نظیر تعمیر و نگهداری)، به‌نظر می‌رسد واکاوی دقیق تمامی پروژه‌های عمرانی اعم از مستمر و غیرمستمر و انتخاب نحوه صحیح مواجهه با آنها از ضرورت بالایی برخوردار است.

در ادامه مهم‌ترین نکات حاصل از اولویت‌بندی پروژه‌های عمرانی جاری در استان آذربایجان شرقی براساس

متدولوژی فوق‌الذکر ارائه می‌شود:

- ۲۵/۸ درصد پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، در زمره پروژه‌های «بسیار کوچک» قرار می‌گیرند. ۵۱/۲ درصد پروژه‌ها «کوچک» و ۱۷/۸ درصد آنها، «متوسط» است و در نهایت، پروژه‌های «بزرگ» و «بسیار بزرگ»، به‌ترتیب ۳/۸ درصد و ۱/۴ درصد از کل پروژه‌های استان را به‌خود اختصاص داده‌اند.

- از میان ۳ پروژه‌ای که براساس ماتریس عمر-درصد تخصیص، در اولویت اول تعیین تکلیف قرار گرفته‌اند، ۱ پروژه در زمره پروژه‌های «بزرگ» و ۲ پروژه در گروه پروژه‌های «بسیار بزرگ» قرار دارند.

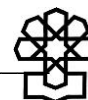
- پروژه‌های اولویت دوم، عمدتاً در گروه پروژه‌های «بزرگ» و «متوسط» قرار دارند.

- پروژه‌های اولویت سوم، عمدتاً «کوچک» و «متوسط» هستند.

- بیش از ۷۹ درصد از پروژه‌های اولویت ۴ که انتقال آنها به اولویت ۱ طی سال‌های آتی محتمل است، در زمره پروژه‌های «بسیار بزرگ» و «بزرگ» قرار دارند و اعتبار پیش‌بینی‌شده برای هر یک از آنها بیش از ۵ میلیارد تومان است.

- حدود ۸۱ درصد از پروژه‌های اولویت ۵ که مجموعاً بیش از ۸۹ درصد از کل پروژه‌های عمرانی استان را در

برمی‌گیرند، «کوچک» یا «بسیار کوچک» هستند.

• می‌توان گفت بخش عمده پروژه‌های عمرانی استان که طی یک دهه اخیر بارگذاری شده‌اند، از نظر شاخص اندازه، «کوچک» یا «بسیار کوچک» هستند و برای آنها اعتباری کمتر از ۱ میلیارد تومان در نظر گرفته شده است. شایان ذکر است تمامی مطالب و تحلیل‌های ارائه شده در گزارش حاضر به دلیل عدم ارائه گزارش‌های عملکرد و پیشرفت فیزیکی پروژه‌های عمرانی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور، براساس تخصیص ریالی ارائه شده‌اند.

مقدمه

پیوند میان برنامه‌ریزی فضایی کلان با طرح‌ها و پروژه‌های عملیاتی و متعاقب آن امکان‌سنجی، برآورد و تأمین اعتبارات آنها، همواره از عمده چالش‌های کشور بوده است. از طرفی طرح آمایش سرزمین به‌عنوان داعیه‌دار برنامه‌ریزی فضایی کشور همواره در مرحله تهیه و تصویب جامانده و به جرئت می‌توان گفت طرح‌های آمایش سرزمین تهیه شده (اقدامات ناقص انجام شده در سال‌های برنامه سوم توسعه به بعد)، هیچ‌گاه نتوانستند آن‌طور که انتظار می‌رفت اجرایی شوند یا در طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی کشور به‌عنوان سند فرادست تأثیرگذار باشند.

در سال‌های اخیر تهیه و تصویب طرح‌های آمایش استانی و تأکید بر ضرورت پایبندی استان‌ها به اجرای آن، این سؤال را پررنگ ساخته که چه میزان طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی جاری کشور، در راستای پیشنهادهای و اهداف تعیین شده توسط طرح‌های آمایش استانی بوده است؟ آیا اساساً ساختار فعلی نظام بودجه‌ریزی امکان برقراری ارتباط معنادار با نظام تدبیر و برنامه‌ریزی فضایی کشور را دارد یا خیر؟ برای پاسخ به این سؤال نیاز است قوانین بودجه و طرح‌های آمایش به تفکیک هر استان و با دقت کامل مورد بحث و بررسی قرار گیرد تا بتوان میزان ارتباط این دو ارزیابی کرد.

با فرض این موضوع که قانون بودجه باید با منطق مشخص و قابل دفاع، تخصیص بودجه را انجام دهد؛ به نظر می‌رسد میزان اعتبارات توزیع شده و تخصیص‌یافته به استان‌ها (فارغ از نگاه صرف به جدول شماره ۱۰ ماده‌واحد قانون بودجه) باید با نیاز، عملکرد و شرایط استان همچنین با رویکرد و هدف قانون، ارتباط معناداری برقرار کند.^۱ ازسوی دیگر، موضوع شفافیت میزان اعتبارات تخصیص یافته به استان‌ها اگرچه به احتمال زیاد باید به تفصیل در دستگاه‌های اجرایی مربوطه یا دفاتر موضوعی سازمان برنامه و بودجه کشور یا سازمان‌های استانی آن وجود داشته باشد، لکن در قوانین بودجه‌ای که در اختیار جامعه مخاطب قرار می‌گیرد، قابل ردیابی نیست.^۲ این نارسایی در قوانین بودجه، می‌تواند ناشی از دو عامل باشد:

- اطلاعات در قانون بودجه قابل تشخیص بوده و فقط از نظر ارائه شکلی در جداول، تفکیک استانی آن موجود نیست.
  - اعتبارات از هردو لحاظ ماهوی و شکلی، قابلیت شناسایی استانی را ندارند.
- همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، بی‌تردید کشف و برقراری ارتباطات منطقی بودجه سالیانه با برنامه‌های توسعه کشور، هم از بابت ماهیت بودجه‌ریزی و هم از جنبه شفافیت، چالشی اساسی است.

۱. این ارتباط باید از ذهن و رابطه تصمیم‌گیران به دور بوده و قابل تشخیص، تبیین و درک برای جامعه کارشناسی و بهره‌بردار باشد.
۲. از یک جنبه می‌توان تصور شد که دولت و به‌تبع آن سازمان برنامه و بودجه کشور (به‌عنوان تدوین‌کننده لایحه و مجری قوانین بودجه که اختیار تام در نحوه ارائه این قوانین را براساس قانون اساسی داراست) به این نوع تفکیک در قوانین بودجه قائل نیست و آن را جزء وظایف خود تلقی می‌کند.

فرایند شفاف‌سازی منابع تخصیص‌یافته را می‌توان با توجه به اطلاعات در دسترس قوانین بودجه و با تحلیل توزیع استانی اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای آغاز کرد. شایان توجه است کشف رابطه معنادار میان عوامل برنامه‌ریزی فضایی (مشخصاً طرح‌های آمایشی) و اجزای بودجه (به‌ویژه طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی) در سطح استان‌ها، نیازمند مطالعات جداگانه است که در آینده در دستور کار قرار خواهد گرفت.

با این مقدمه، برای شفاف‌سازی ساختار طرح‌های عمرانی استانی در مطالعه حاضر، ابتدا پایه‌های آماری و روش مطالعه تبیین شده و در ادامه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان از منظر «موضوعی»، «جغرافیایی»، «طول عمر»، «درصد تخصیص» و «اندازه»، واکاوی شده و در نهایت جمع‌بندی گزارش ارائه شده است.

۱. مفاهیم، پایه‌های آماری، روش و محدودیت‌های مطالعه

در این قسمت از مطالعه به تبیین مفاهیم اساسی پیرامون طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای پرداخته و سپس، پایه‌های آماری و روش مطالعه تبیین می‌شود.

۱-۱. مفاهیم^۱

طبق بند «۱۰» ماده (۱) قانون برنامه و بودجه،^۲ «طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای» به مجموعه عملیات و خدمات مشخصی اطلاق می‌شود که براساس مطالعات توجیهی فنی، اقتصادی، اجتماعی توسط دستگاه اجرایی، طی مدت معین و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به هدف‌های برنامه عمرانی پنج‌ساله به‌صورت سرمایه‌گذاری ثابت یا مطالعه برای ایجاد دارایی سرمایه‌ای، اجرا شده و منابع مورد نیاز آن از محل اعتبارات مربوط به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأمین می‌شود.

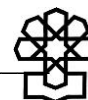
طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از ابعاد مختلف قابل طبقه‌بندی هستند به‌طوری که از بُعد مقیاس به دو دسته «طرح‌های ملی» و «طرح‌های ملی استانی شده (طرح استانی ویژه سابق)»، از بُعد ماهیت به دو گروه «مستمر» و «غیرمستمر» و از بُعد نوع طرح به انواع «احداث»، «توسعه»، «مرمت» و غیره تقسیم می‌شوند.

- **طرح‌های ملی**، جنبه استراتژیک دارند و از لحاظ سرمایه‌گذاری، بزرگ و از نظر تکنولوژی پیچیده‌اند و آثار مترتب بر اجرای آنها نیز از یک منطقه فراتر می‌رود.

- **طرح‌های ملی استانی شده**، مجموعه‌ای از طرح‌های ملی هستند که در پیوست شماره ۱ قانون بودجه به‌صورت استانی مشخص شده‌اند.

- **طرح‌های مستمر و غیرمستمر**، طرح‌های پیوست شماره ۱ قانون بودجه از بعد دارا بودن سال شروع و خاتمه به دو بخش تقسیم می‌شوند: طرح‌های غیرمستمر (دارای سال شروع و خاتمه) و طرح‌های مستمر (فقط دارای سال شروع) که بیشتر ماهیت تعمیر و نگهداری و تأمین تجهیزات دارند (فصیحی، ۱۴۰۰).

۱. مطالب این بخش از گزارش مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری باعنوان «آسیب‌شناسی امور ناظر بر طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ارائه راهبردهای ساماندهی»، ۱۴۰۰ اخذ شده است.
۲. قانون برنامه و بودجه مصوب سال ۱۳۵۱.

طبقه‌بندی طرح‌های عمرانی در پیوست شماره ۱ قانون بودجه، بدین ترتیب است که هر طرح در ذیل یک برنامه و هر برنامه در ذیل یک فصل و هر فصل ذیل یکی از امور ۱۰ گانه جای می‌گیرد. اطلاعات تکمیلی هر طرح شامل تعداد پروژه، شرح عملیات، میزان پیشرفت فیزیکی و ریالی و سایر اطلاعات مالی و نظارتی در موافقتنامه‌ای که به نام هر طرح پیش‌بینی شده ارائه می‌شود. موافقتنامه عقدی است حقوقی-فنی و مالی که دستگاه اجرایی تعهد می‌کند از یک طرف شرح عملیات مندرج در آن را رعایت کند و از طرف دیگر سازمان برنامه و بودجه به موازات پیشرفت فیزیکی عملیات، اعتبارات مصوب را براساس تخصیص اعتبار در اختیار دستگاه اجرایی قرار دهد.

- موافقتنامه طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از تعدادی فرم و ضمیمه تشکیل می‌شود به طوری که در فرم ۱ به خلاصه طرح، در فرم ۲ به گزارش توجیهی طرح، در فرم ۳ به منابع تأمین اعتبار هر پروژه ذیل طرح، در فرم ۴ به اعتبارات برحسب فصول سرمایه‌گذاری، در فرم ۵ به خلاصه پروژه‌ها و در فرم ضمیمه ۲ به میزان و نوع سرمایه‌گذاری در طرح‌ها به تفکیک تأمین منابع (عمومی و داخلی) شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت اشاره می‌شود.

طبق دستورالعمل اجرایی ماده (۲۳) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴، کارگروه استانی ماده (۲۳)، وظیفه بررسی طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای در سطح استان را برعهده دارد و تصویب نهایی آن به‌عهده شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان است.

کمیسیون و کارگروه استانی برای عمل به ماده (۲۳) قانون مذکور ایجاد شده است. طبق بند «الف» این ماده، عناوین، اهداف کمی و اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید با رعایت مواد (۲۲) و (۲۳) قانون برنامه و بودجه مصوب سال ۱۳۵۱ و رعایت قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی براساس گزارش توجیهی فنی (حجم کار و زمانبندی اجرا)، اقتصادی، مالی و زیست‌محیطی و رعایت پدافند غیرعامل از سوی مشاور و دستگاه اجرایی پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، برای یک‌بار و به قیمت ثابت سالی که طرح‌های مورد نظر برای اولین بار در لایحه بودجه سالیانه منظور می‌شود به تفکیک سال‌های برنامه‌های توسعه و سال‌های بعد به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد (فصیحی، ۱۴۰۰).

۱-۲. پایه‌های آماری

براساس اطلاعات ارائه شده توسط «معاونت امور استان‌ها و مناطق سازمان برنامه و بودجه کشور» به‌طور کلی تأمین اعتبارات طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی در سطح استان‌ها می‌تواند از محل منابع بودجه‌ای و غیربودجه‌ای تأمین شود.^۱ همان‌طور که بیان شد در بودجه‌های سنواتی منابع و مصارف به دو بخش ملی و استانی تقسیم می‌شود که منظور از مصارف استانی، اعتبارات تحت مدیریت شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌هاست که در جدول شماره ۱۰ ماده‌واحد قانون بودجه لحاظ می‌شود. فارغ از ابهام‌های مختلف در بودجه و نحوه عملکرد آن، یکی از ابهام‌های اصلی بودجه را می‌توان نحوه توزیع اعتبار هریک از استان‌ها دانست. زیرا اعتبارات توزیعی استان‌ها به جدول شماره ۱۰ ماده‌واحد محدود نمی‌شود؛ به‌عبارت دیگر با فرض اینکه همه مصارف در یک مکان به‌وقوع می‌پیوندد که در محدوده یکی از

۱. برای مطالعه بیشتر مراجعه شود به پیوست شماره ۱.

استان‌ها واقع شده، پس همه مصارف می‌توانند تقسیم‌بندی استانی داشته باشد؛ لکن برخی مصارف که ماهیت ملی پیدا می‌کند باید از بقیه اعتبارات مجزا باشد. نحوه تمایز مصارف برخی دستگاه‌های اجرایی دارای ماهیت ملی را می‌توان این‌گونه برشمرد:

- دستگاه‌های اجرایی و فعالیت‌های مرتبط با آنها که حکم سیاستگذاری یا نظارت عالی را برای کشور دارند و شمول اثر این فعالیت‌ها مربوط به حوزه‌های فعالیت خارجی یا عمومی کل کشور است (مانند مرکز سه قوه و برخی وزارتخانه‌ها یا نهادها)،

- دستگاه اجرایی و فعالیت‌های مرتبط آن، حکم راهبری اجرایی یا سیاستگذاری بخشی را داراست و به‌عنوان دستگاه اصلی وظیفه هماهنگی دستگاه‌های استانی تابعه را دارد (مانند بخش ملی وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها)،

- ارگان‌های نظامی (و نه انتظامی) و امنیتی،

- دستگاه‌هایی که فقط یک مجموعه مرکزی و ملی دارند و تفکیک عملیات استانی آنها نیازمند پایگاه داده خاص و طبقه‌بندی شده است که در وضعیت کنونی این تمایز امکان‌پذیر نیست (مانند اعتبارات مربوط به برخی صندوق‌های بیمه).

در یک نتیجه کلی می‌توان ادعا کرد که اعتبارات مندرج در قانون بودجه سالیانه بجز در چهار مورد فوق‌الذکر، حتی اگر قابل تفویض به استان‌ها نباشد، می‌تواند قابل تقسیم به استان‌ها باشد. همچنین می‌توان گفت ارائه یک بررسی کامل در این زمینه به‌دلیل کمبود اطلاعات، عدم دسترسی آسان به اطلاعات موجود و طبقه‌بندی شدن برخی اطلاعات، امکان‌پذیر نیست. اما می‌توان بررسی داده‌های مندرج در قوانین بودجه را به‌عنوان گام نخست تلقی کرد.^۱ اصول مهم و حائز اهمیت در تفکیک استانی طرح‌ها در پنج دسته زیر قابل دسته‌بندی است:^۲

- برخی طرح‌ها با اعتبار ملی مربوط به دستگاه‌های ملی و در راستای وظایف حاکمیتی دستگاه‌ها اجرایی می‌شوند که مشخصه تفکیک استان ندارند.

- برخی دیگر از طرح‌های با اعتبار ملی میان تمامی استان‌ها (یا بسیاری از استان‌ها) مشترک بوده و در سطح طرح که در قانون ذکر می‌شود امکان تفکیک نداشته و به احتمال زیاد در سطح پروژه قابلیت تفکیک دارند که به‌دلیل عدم دسترسی به این سطح از اطلاعات، در این مطالعه امکان محاسبه اعتبار آن وجود ندارد.^۳

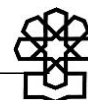
- دسته سوم شامل طرح‌هایی با اعتبار ملی است که بین چند استان مشخص تعریف شده‌اند. این طرح‌ها هرچند قابلیت تشخیص استان‌های برخوردار از آن طرح‌ها را دارند لکن به‌دلیل مشخص نبودن سهم هر استان از اعتبارات آن طرح، امکان محاسبه سهم اعتباری هر استان وجود ندارد.

- طرح‌هایی با اعتبار ملی که براساس نام طرح قابلیت تفکیک استانی را دارا بوده و مکان اجرای طرح کاملاً مشهود و ویژه یک استان است. این طرح‌ها در سال‌های بررسی شده، همواره بیش از نیمی از طرح‌های ملی مندرج در پیوست یک را شامل شده‌اند.

۱. هرچند در این راه نیز، عدم دسترسی به داده‌های دارای فرمت قابل ویرایش، مشکل اصلی محسوب شده و تحلیل را زمانبر کرده و در برخی موارد، باعث بروز خطاهایی می‌شود.

۲. اعتبارات استانی جدول ۱۰ ماده‌واحد قوانین بودجه را نیز می‌توان به این ۵ دسته افزود. اما از آنجا که نحوه توزیع این اعتبارات و پروژه‌های آن مشخص نیست؛ لذا این موضوع محل بحث نخواهد بود.

۳. در پیوست شماره ۱ بودجه به این ردیف‌ها؛ ردیف‌های گلوبال اطلاق می‌شود.

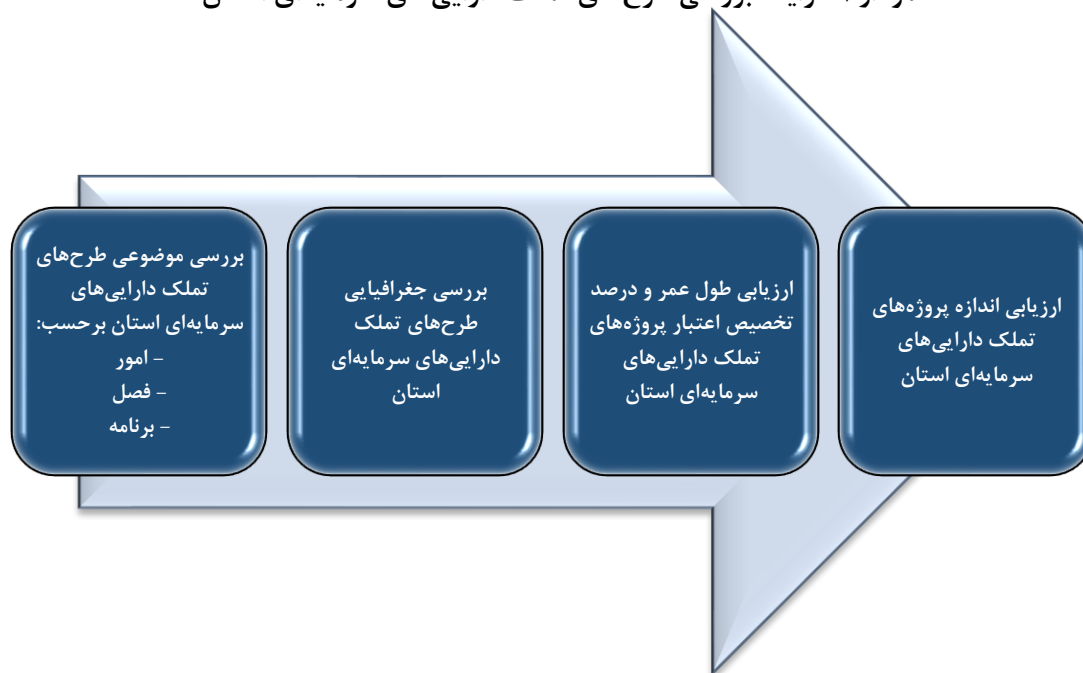

- طرح‌هایی با اعتبار ملی که مبادله موافقتنامه آن در استان انجام می‌شود و با عنوان طرح‌های استانی ویژه قلمداد می‌شود. این طرح‌ها به‌طور کامل قابلیت تفکیک استانی دارند. تا پیش از سال ۱۳۹۷، این‌گونه طرح‌ها در قالب جدولی مستقل در پیوست شماره ۱ قانون بودجه درج می‌شد، اما پس از این سال، جدول مذکور حذف و طرح‌های استانی ویژه به‌صورت ستاره‌دار به همراه سایر طرح‌ها در پیوست شماره ۱ قانون بودجه درج می‌شود.^۱ از آنجا که بررسی اعتبارات هزینه‌ای، مؤکداً فارغ از نگاه صرف به جدول شماره ۱۰ ماده‌واحد قوانین بودجه از نظر ماهوی و شکلی قابلیت تفکیک استانی ندارد،^۲ لذا گزارش حاضر مبتنی بر داده‌های پایگاه اطلاعاتی «سامانه نظارت ۴»^۳ سازمان برنامه و بودجه، اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته به استان‌ها از محل اعتبارات بودجه‌ای و غیربودجه‌ای را بررسی کرده است.

۳-۱. روش مطالعه

گزارش حاضر با روش تحلیلی- توصیفی انجام شده است. به‌عبارت دیگر تلاش شده وضعیت موجود پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در استان بررسی و به توصیف منظم و نظام‌مند وضعیت فعلی پرداخته شود. به این منظور طبقه‌بندی و توصیف طرح‌ها و پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در هر استان به‌شرح زیر انجام شده است:

نمودار ۱. فرایند بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان

مأخذ: مطالعات تحقیق.

۱. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، این طرح‌ها در پیوستی جداگانه با عنوان اطلاعات تکمیلی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ گنجانده شده است.
۲. جهت بررسی این موارد باید اطلاعات لازم از سازمان برنامه و بودجه کشور استعلام و مطالبه شود که به‌دلیل ماهیت اطلاعات و گزارش، امری ناشدنی جلوه می‌کند.
۳. سامانه مذکور، تمامی پروژه‌های عمرانی استان‌ها که برای آنها موافقتنامه مبادله شده است را براساس کلیه اعتبارات تخصیص‌یافته اعم از بودجه‌ای و غیربودجه‌ای ارائه می‌کند.

درخصوص ارزیابی طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای هر استان از طبقه‌بندی زیر بهره گرفته شده است:

نمودار ۲. طبقه‌بندی طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای هر استان

پروژه‌های با طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد)
پروژه‌های با طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)
پروژه‌های با طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)
پروژه‌های با طول عمر متوسط (۱۰ تا ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد) یا طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط (۴۰ تا ۸۰ درصد)
پروژه‌های با طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط و کمتر (کمتر از ۸۰ درصد)

مأخذ: همان.

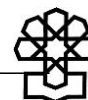
براساس طبقه‌بندی فوق، ماتریس عمر - درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای هر استان به شکل زیر ارائه شده است:

جدول ۱. ماتریس عمر - درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (تعداد پروژه)

عمر پروژه	درصد تخصیص اعتبار			
	کمتر از ۵ سال	بین ۵ تا ۱۰ سال	بین ۱۰ تا ۱۵ سال	۲۰ سال و بیشتر
کمتر از ۲۰ درصد				
بین ۲۰ درصد تا ۴۰ درصد				
بین ۴۰ درصد تا ۶۰ درصد				
بین ۶۰ درصد تا ۸۰ درصد				
۸۰ درصد و بیشتر				

مأخذ: مطالعات تحقیق.

نحوه برخورد با هریک از مناطق ماتریس عمر - تخصیص فوق در جدول زیر تبیین شده است:

جدول ۲. اولویتبندی پروژه‌های موجود در ماتریس عمر - درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای هر استان و ارائه پیشنهادهایی برای مواجهه با پروژه‌های موجود در هر اولویت

اولویت	گروه	پیشنهاد نحوه برخورد	توضیحات
۱	طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد)	<ul style="list-style-type: none"> • نظارت و بررسی دقیق پروژه • آسیب‌شناسی علل تأخیر • تصمیم‌گیری در خصوص توقف، اصلاح یا واگذاری یا ادامه پروژه 	چشم‌انداز کوتاه‌مدتی برای اتمام آنها متصور نیست.
۲	طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)	<ul style="list-style-type: none"> • نظارت و بررسی دقیق پروژه • آسیب‌شناسی علل تأخیر • اتمام یا اصلاح پروژه 	به دلیل تخصیص بخش قابل توجهی از اعتبار مورد نیاز پروژه، گزینه توقف چندان مطرح نیست.
۳	طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)	<ul style="list-style-type: none"> • تخصیص اعتبار باقیمانده و اتمام پروژه 	از وضعیت مناسبی نسبت به سایر گروه‌ها برخوردارند.
۴	طول عمر متوسط (۱۰ تا ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد) یا طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط (۴۰ تا ۸۰ درصد)	<ul style="list-style-type: none"> • نظارت و بررسی دقیق پروژه • آسیب‌شناسی علل تأخیر پروژه‌های قدیمی‌تر • تصمیم‌گیری در خصوص توقف، اصلاح یا واگذاری یا ادامه پروژه 	شرایط بینابینی نسبت به دو اولویت نخست دارند، اما با توجه به شرایط متعادل‌تر آنها، در اولویت چهارم قرار گرفته‌اند.
۵	طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط و کمتر (کمتر از ۸۰ درصد)	<ul style="list-style-type: none"> • نظارت بر پروژه با هدف پیشگیری از انحراف فرایند اجرایی 	هنوز انحراف جدی در خصوص میزان پیشرفت پروژه رخ نداده است.

مأخذ: همان.

همچنین ارزیابی اندازه پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب اعتبار پروژه صورت پذیرفته است. لازم به ذکر است با توجه به نتایج جلسات هم‌اندیشی با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه و خبرگان حوزه مورد بررسی، در حال حاضر طبقه‌بندی مشخصی برای ارزیابی اندازه پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای وجود ندارد و تعاریف به کار رفته در این گزارش در خصوص طول عمر، صرفاً تعاریف عملیاتی ناظر به این گزارش است. بر این اساس دسته‌بندی مذکور عبارت است از:

- پروژه‌های بسیار کوچک: کمتر از ۱۰۰ میلیون تومان اعتبار،
- پروژه‌های کوچک: بین ۱۰۰ میلیون تا ۱ میلیارد تومان اعتبار،
- پروژه‌های متوسط: بین ۱ تا ۵ میلیارد تومان اعتبار،
- پروژه‌های بزرگ: بین ۵ تا ۵۰ میلیارد تومان اعتبار،
- پروژه‌های بسیار بزرگ: بیش از ۵۰ میلیارد تومان اعتبار.

درنهایت نیز جهت ارائه تحلیل‌های تکمیلی، ماتریس اولویت- اندازه برای هر استان به شکل زیر تهیه شده است:

جدول ۳. ماتریس اندازه- اولویت برحسب تعداد پروژه‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای هر استان

اندازه پروژه	اولویت پروژه					جمع
	اولویت ۱	اولویت ۲	اولویت ۳	اولویت ۴	اولویت ۵	
بسیار کوچک						
کوچک						
متوسط						
بزرگ						
بسیار بزرگ						
جمع						

مأخذ: همان.

۴-۱. محدودیت‌های مطالعه

گزارش حاضر مشابه بسیاری از پژوهش‌های مبتنی بر آمار و داده، مشمول سطحی از محدودیت‌های اجتناب‌ناپذیر بوده است. در ادامه به مهم‌ترین محدودیت‌ها اشاره شده است:

- این گزارش براساس مستند طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها در سال ۱۳۹۸ انجام شده است. لذا پروژه‌هایی که تا پیش از سال ۱۳۹۸ خاتمه یافته‌اند اساساً جایی در تحلیل حاضر ندارند.

- به دلیل کمبود اطلاعات و عدم دسترسی آسان به کلیه اطلاعات موجود، امکان ارائه یک بررسی صد درصدی و کامل وجود ندارد.

- برخی مصارف بودجه‌ای به دلیل ماهیت ملی آنها امکان تخصیص به استان‌ها را ندارند.

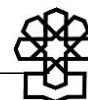
- قرار داشتن بخشی از پروژه‌های مورد بررسی در طبقه طرح‌های مستمر و ویژگی سالیانه بودن آنها، قضاوت در ارتباط با تکرار پروژه‌های مذکور در بودجه‌های سنواتی را دشوار می‌کند.

- با توجه به اینکه مفهوم طرح در بُعد ملی و استانی باهم تفاوت‌هایی دارند و طرح در سطح ملی، مستقل و در سطح استان متأثر از چند پروژه است، امکان دارد طولانی شدن طول عمر یک پروژه از یک طرح منجر به طولانی شدن عمر طرح شود. درحالی که سایر پروژه‌های طرح مورد نظر ممکن است مدت‌ها قبل خاتمه یافته باشند.

- برخی پروژه‌های جاری در استان‌ها محصول تصمیم‌گیری و سیاستگذاری‌های مسئولان استانی نبوده و به‌انحای مختلف و از محل منابع غیراستانی آغاز شده‌اند؛ از این رو نمی‌توان طولانی شدن آنها را به عملکرد استان نسبت داد.

- درخصوص توزیع جغرافیایی پروژه‌ها در سطح استان‌ها باید به این نکته دقت شود که در برخی موارد، مکان استراتژیک برای بارگذاری پروژه‌ها مرکز استان بوده و عملاً بخشی از عدم توازن در توزیع پروژه‌های عمرانی در سطح استان اجتناب‌ناپذیر است.

- از سال ۱۳۹۲ گزارش پیشرفت فیزیکی پروژه‌های عمرانی ارائه نشده و این موضوع می‌تواند تحلیل‌ها و پیشنهاد‌های ارائه شده درخصوص مواجهه با پروژه‌های مذکور را تا حدی دچار کاستی کند.

۲. طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۸

با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته، در سال ۱۳۹۸ در استان آذربایجان شرقی، ۲۱۳۲ پروژه فعال در قالب ۵۵۴ طرح عمرانی وجود داشته است که ذیل ۱۰ امور، ۳۱ فصل و ۷۰ برنامه مختلف طبقه‌بندی شده‌اند. قدیمی‌ترین پروژه عمرانی استان، از سال ۱۳۶۷ آغاز شده است:

نمودار ۳. طبقه‌بندی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی

مأخذ: محاسبات تحقیق براساس قوانین بودجه سنواتی کل کشور و مستند طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها در سال ۱۳۹۸.

همچنین در نمودار زیر، خلاصه‌ای از وضعیت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی، گزارش شده است:

نمودار ۴. خلاصه وضعیت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

۱-۲. بررسی موضوعی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی

به‌منظور بررسی موضوعی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان، طرح‌های یادشده براساس امور، فصول و برنامه‌های مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است:

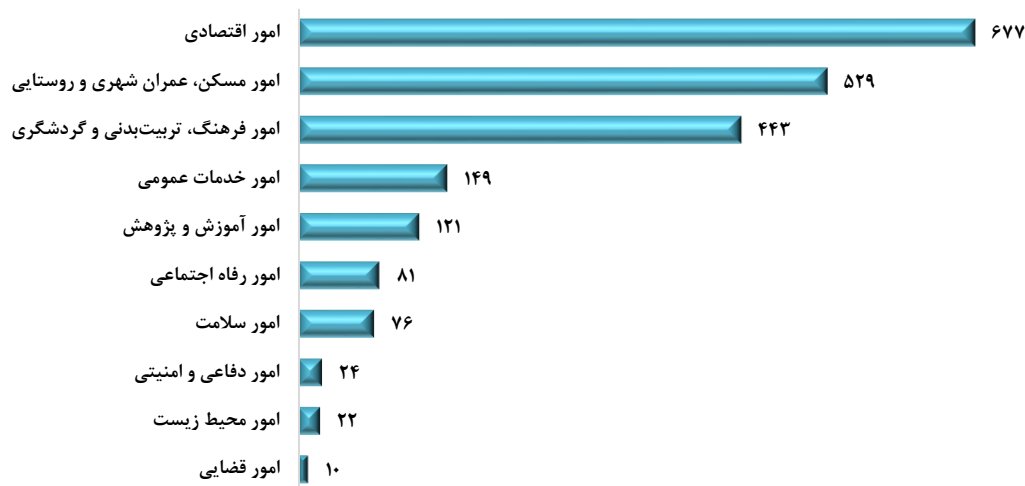
۱-۱-۲. بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب امور

طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در مجموع در قالب ۱۰ امور مختلف تعریف شده‌اند که این امور عبارتند از:

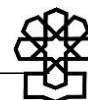
- امور اقتصادی،
- امور مسکن، عمران شهری و روستایی،
- امور فرهنگ، تربیت‌بدنی و گردشگری،
- امور آموزش و پژوهش،
- امور سلامت،
- امور خدمات عمومی،
- امور قضایی،
- امور رفاه اجتماعی،
- امور دفاعی و امنیتی،
- امور محیط‌زیست.

با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته، در استان آذربایجان شرقی، «امور اقتصادی»، «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» و «امور فرهنگ، تربیت‌بدنی و گردشگری»، مهم‌ترین امور در برنامه‌ریزی طرح‌های عمرانی استان، محسوب می‌شوند. همان‌گونه که در نمودار زیر مشخص است، از ۲۱۳۲ پروژه عمرانی استان آذربایجان شرقی، ۶۷۷ پروژه در قالب «امور اقتصادی»، ۵۲۹ پروژه در قالب «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» و ۴۴۳ پروژه در قالب «امور فرهنگ، تربیت‌بدنی و گردشگری» تعریف شده است که در مجموع، بالغ بر ۷۷ درصد از کل پروژه‌های استان را دربرمی‌گیرند:

نمودار ۵. تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بر حسب امور مختلف در استان آذربایجان شرقی

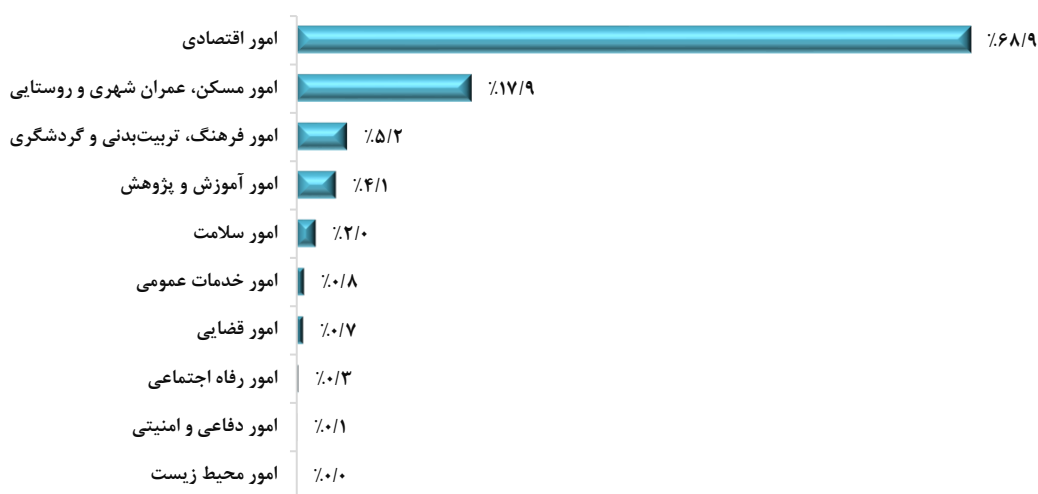

ماخذ: همان.

در نمودار زیر، سهم امور مختلف از کل اعتبارات تخصیص یافته به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، نشان داده شده است. در این زمینه مشاهده می‌شود «امور اقتصادی» به تنهایی در حدود ۷۰ درصد از کل اعتبارات تخصیص یافته به پروژه‌های عمرانی استان را به خود اختصاص داده است. همچنین «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» و «امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری» به ترتیب با سهم معادل ۱۷/۹ و ۵/۲ درصد، در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. بر این اساس، در مجموع ۹۲ درصد از کل اعتبارات تخصیص یافته به طرح‌های عمرانی استان، به پروژه‌های ذیل سه امور فوق‌الذکر، اختصاص داده شده است:

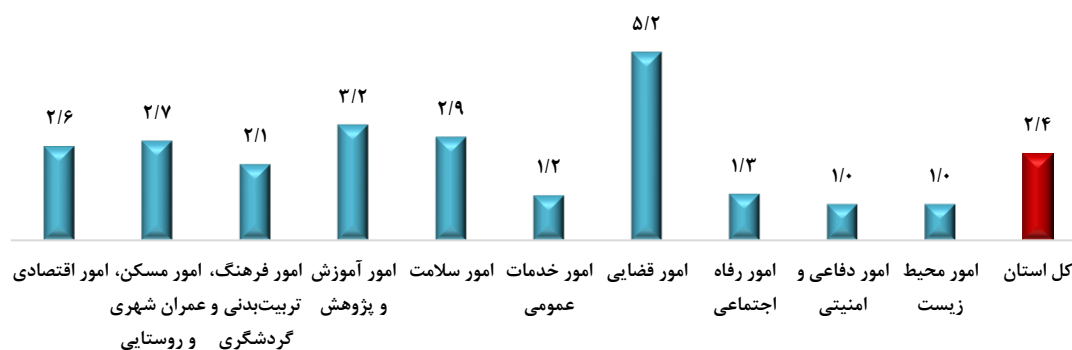
نمودار ۶. سهم امور مختلف از اعتبارات تخصیص یافته به پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

در نمودار زیر نیز، عمر متوسط پروژه‌های عمرانی مربوط به هر یک از امور مختلف در استان آذربایجان شرقی، در سال ۱۳۹۸ نشان داده شده است:

نمودار ۷. عمر متوسط پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب امور مختلف در سال ۱۳۹۸ (سال)

مأخذ: همان.

با توجه به اطلاعات ارائه شده در نمودار فوق، متوسط طول عمر کل پروژه‌های عمرانی استان در سال ۱۳۹۸، معادل ۲۰۴ سال است. در «امور اقتصادی» که بیشترین سهم از تعداد پروژه‌ها و اعتبارات تخصیص یافته استان را به خود اختصاص داده است، میانگین طول عمر پروژه‌ها در سال ۱۳۹۸، ۲/۶ سال است که از متوسط کل استان، اندکی بالاتر است. بیشترین میزان متوسط عمر پروژه‌ها، مربوط به «امور قضایی» و کمترین آن مربوط به «امور دفاعی و امنیتی» و «امور محیط‌زیست» است.

در جدول زیر، خلاصه‌ای از وضعیت تخصیص اعتبار به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی برحسب امور مختلف ارائه شده است:

جدول ۴. خلاصه وضعیت تخصیص اعتبار به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی برحسب امور (میلیون ریال/درصد)

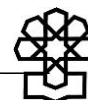
عنوان امور	عملکرد اعتبارات تا سال ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۸	برآورد عملکرد سال ۱۳۹۸*	مجموع اعتبارات اختصاص یافته	برآورد سال‌های بعد	کل اعتبار پروژه	درصد تخصیص اعتبار
امور اقتصادی	۲۴.۴۲۴.۸۲۷	۸.۶۰۴.۱۷۷	۴.۷۸۳.۹۲۲	۲۹.۲۰۸.۷۴۹	۱۷.۸۹۸.۸۴۴	۵۰.۹۲۷.۸۴۷	۵۷/۴
امور مسکن، عمران شهری و روستایی	۵.۳۰۵.۱۴۹	۴.۱۱۷.۹۶۵	۲.۲۸۹.۵۸۹	۷.۵۹۴.۷۳۸	۳.۸۰۲.۸۱۳	۱۳.۲۲۵.۹۲۸	۵۷/۴
امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری	۱.۲۲۹.۴۱۴	۱.۷۶۳.۳۷۷	۹۸۰.۴۳۸	۲.۲۰۹.۸۵۲	۱.۴۲۴.۷۰۸	۴.۴۱۷.۴۹۹	۵۰/۱۰
امور آموزش و پژوهش	۱۰.۲۸.۲۳۹	۱.۲۵۰.۴۳۷	۶۹۵.۲۴۳	۱.۷۲۳.۴۸۲	۷۶۵.۶۳۱	۳.۰۴۴.۳۰۷	۵۶/۶
امور سلامت	۲۰۳.۶۰۵	۱.۱۶۸.۱۹۲	۶۴۹.۵۱۵	۸۵۳.۱۲۰	۳۱۶.۰۹۰	۱.۶۸۷.۸۸۷	۵۰/۵
امور خدمات عمومی	۷۲.۷۹۶	۵۰.۱۸۵۸	۲۷۹.۰۳۳	۳۵۱.۸۲۹	۵۹۴.۵۳۸	۱.۱۶۹.۱۹۲	۳۰/۱
امور قضایی	۲۰۵.۶۳۶	۱۸۱.۵۵۰	۱۰۰.۹۴۲	۳۰۶.۵۷۸	۱.۳۰۴.۸۹۵	۱.۶۹۲.۰۸۱	۱۸/۱
امور رفاه اجتماعی	۵۰.۸۰۰	۱۰۱.۰۲۳	۵۶.۱۶۹	۱۰۶.۹۶۹	۱۴۳.۱۵۶	۲۹۴.۹۷۹	۳۶/۳
امور دفاعی و امنیتی	۰	۷۷.۴۳۰	۴۳۰.۵۱	۴۳۰.۵۱	۲۹.۰۰۰	۱۰۶.۴۳۰	۴۰/۵
امور محیط‌زیست	۰	۲۱.۸۰۰	۱۲.۱۲۱	۱۲.۱۲۱	۳۸.۸۰۰	۶۰.۶۰۰	۲۰/۱۰
کل استان	۳۲.۵۲۰.۴۶۶	۱۷.۷۸۷.۸۰۹	۹.۸۹۰.۰۲۲	۴۲.۴۱۰.۴۸۸	۲۶.۳۱۸.۴۷۵	۷۶.۶۲۶.۷۵۰	۵۵/۳

مأخذ: همان.

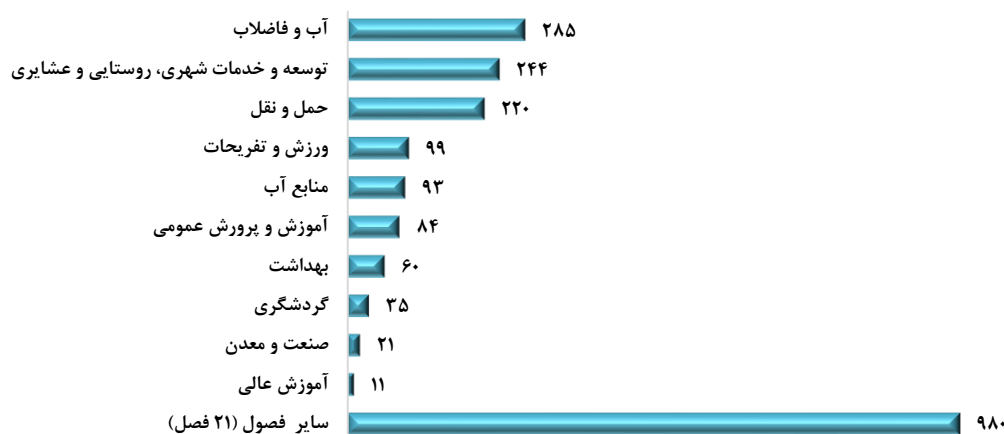
* براساس خلاصه گزارش تفریغ بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور منتشره توسط دیوان محاسبات کشور، ضریب تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۵۵/۶ درصد بوده است. بنابراین میزان تخصیص اعتبار پروژه‌ها در سال یادشده براساس این ضریب برآورد شده است.

۲-۱-۲. بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب فصل

طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی، در قالب ۳۱ فصل مختلف، تعریف شده‌اند. در این زمینه، فصل‌های «آب و فاضلاب»، «توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری» و «حمل‌ونقل» به ترتیب با ۲۸۵، ۲۴۴ و ۲۲۰ پروژه، بیشترین پروژه‌های عمرانی استان را به خود اختصاص داده‌اند و مجموعاً بیش از ۳۵ درصد از ۲۱۳۲ پروژه استان را دربرگرفته‌اند. شایان ذکر است، ۲۱ فصل که سهم هریک از آنها از کل اعتبارات تخصیص یافته استان کمتر از ۱ درصد بوده است، در قالب طبقه «سایر فصول» تجمیع شده‌اند. این ۲۱ فصل مجموعاً ۹۸۰ پروژه معادل ۴۶ درصد از کل پروژه‌های عمرانی استان را شامل می‌شوند:

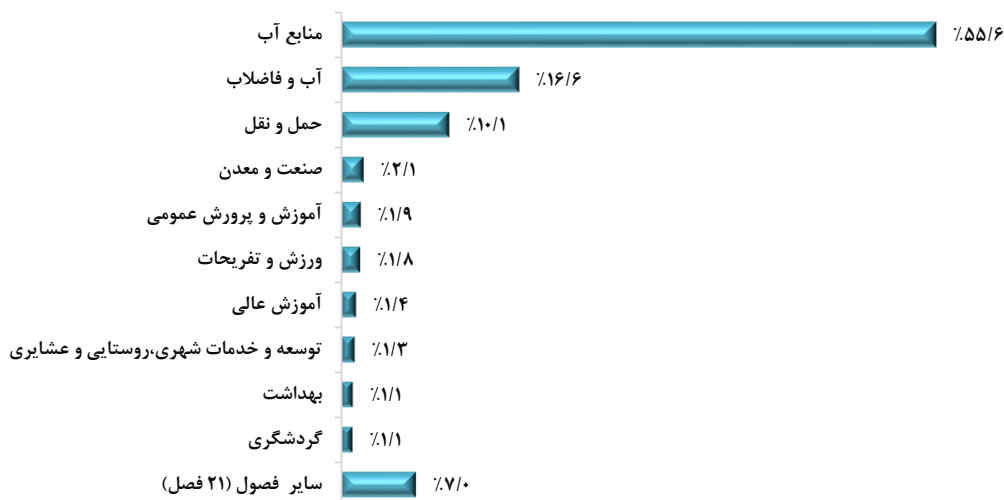
نمودار ۸. تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برحسب فصول مختلف در استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

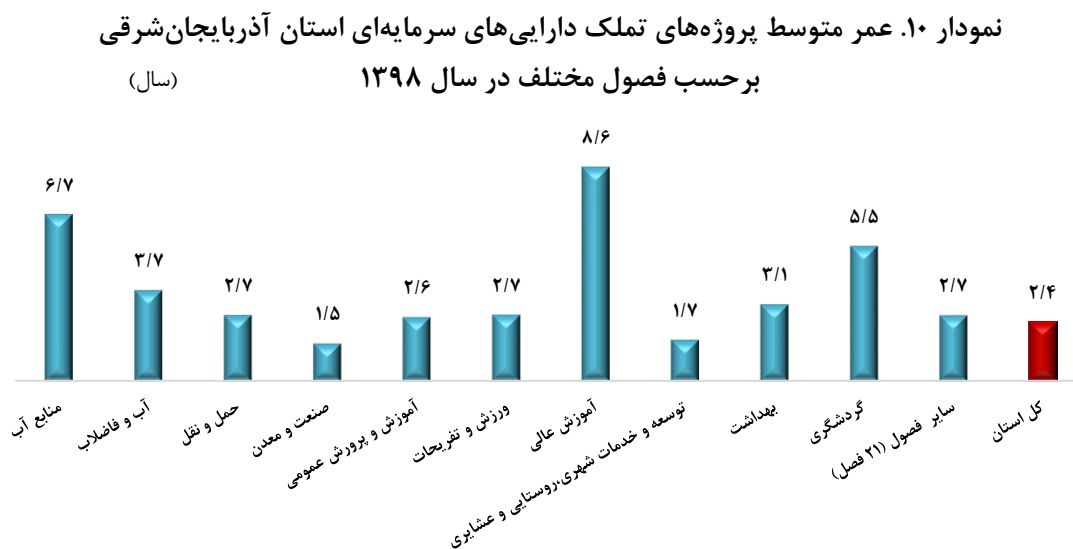
در نمودار زیر، سهم فصول مختلف از کل اعتبارات تخصیص‌یافته به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی نشان داده شده است. بر این اساس مشاهده می‌شود فصل «منابع آب» که صرفاً شامل ۹۳ پروژه معادل ۴/۴ درصد از کل پروژه‌های استان می‌شود به‌تنهایی ۵۵/۶ درصد از کل اعتبارات تخصیص‌یافته به پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان را به‌خود اختصاص داده است. از این منظر، فصل «آب و فاضلاب» که ۲۸۵ پروژه (۱۳/۴ درصد کل پروژه‌ها) دارد با ۱۶/۶ درصد سهم از کل اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان در رتبه دوم قرار گرفته است. همچنین ۸ فصل مهم دیگر که دربرگیرنده ۳۶/۳ درصد از پروژه‌های عمرانی استان هستند، ۲۰/۸ درصد از اعتبارات تخصیص‌یافته استان، سهم داشته‌اند و سهم سایر فصول (۲۱ فصل) تنها ۷ درصد بوده است:

نمودار ۹. سهم فصول مختلف از اعتبارات تخصیص‌یافته به پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

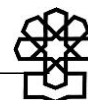
در نمودار زیر نیز، عمر متوسط پروژه‌های عمرانی مربوط به هریک از فصول مختلف در استان آذربایجان شرقی، در سال ۱۳۹۸ نشان داده شده است:

مأخذ: همان.

با توجه به اطلاعات ارائه شده در نمودار فوق، متوسط طول عمر پروژه‌های مربوط به فصل «منابع آب» که با جذب بیش از نیمی از اعتبارات عمرانی تخصیص یافته استان آذربایجان شرقی، مهم‌ترین فصل عمرانی این استان محسوب می‌شود ۶/۷ سال بوده که نسبت به متوسط طول عمر کل پروژه‌های عمرانی استان (۲/۴ سال) بسیار قابل توجه است. البته بیشترین میزان متوسط طول عمر در استان مربوط به فصل «آموزش عالی» بوده که در سال ۱۳۹۸ به ۸/۶ سال رسیده است.

در جدول زیر، خلاصه‌ای از وضعیت تخصیص اعتبار به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی برحسب فصول مختلف ارائه شده است:

جدول ۵. خلاصه وضعیت تخصیص اعتبار به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی بر حسب فصل (میلیون ریال/ درصد)

درصد تخصیص اعتبار	کل اعتبار پروژه	برآورد سال‌های بعد	مجموع اعتبارات اختصاص یافته	برآورد عملکرد سال ۱۳۹۸*	مصوب ۱۳۹۸	عملکرد اعتبارات تا سال ۱۳۹۷	عنوان فصل
۶۵/۴	۳۶.۰۹۵.۴۷۹	۱۰.۵۸۸.۹۶۵	۲۳.۵۸۹.۰۸۹	۲.۴۰۱.۱۰۱	۴.۳۱۸.۵۲۷	۲۱.۱۸۷.۹۸۸	فصل منابع آب
۵۷/۳	۱۲.۳۲۱.۲۵۵	۳.۷۸۲.۸۷۳	۷.۰۵۳.۹۸۱	۱.۸۵۸.۸۴۴	۳.۳۴۳.۲۴۵	۵.۱۹۵.۱۳۷	فصل آب و فاضلاب
۳۹/۷	۱۰.۸۰۸.۱۴۳	۵.۲۱۹.۸۳۵	۴.۲۸۹.۴۲۰	۱.۶۲۶.۵۳۴	۲.۹۲۵.۴۲۲	۲.۶۶۲.۸۸۶	فصل حمل و نقل
۳۰/۴	۲.۹۷۲.۰۷۰	۱.۷۵۰.۹۸۲	۹۰۴.۱۹۰	۳۹۶.۸۳۶	۷۱۳.۷۳۴	۵۰۷.۳۵۴	فصل صنعت و معدن
۴۲/۶	۱.۸۴۴.۴۴۶	۶۶۹.۵۷۸	۷۸۵.۴۰۳	۴۸۷.۷۰۹	۸۷۷.۱۷۴	۲۹۷.۶۹۴	فصل آموزش و پرورش عمومی
۶۴/۴	۱.۱۷۹.۴۷۹	۱۷۷.۶۴۴	۷۵۹.۵۶۰	۳۰۳.۳۹۰	۵۴۵.۶۶۵	۴۵۶.۱۷۰	فصل ورزش و تفریحات
۸۳/۸	۷۱۳.۴۳۶	۴۰.۶۳۰	۵۹۷.۹۰۹	۹۳.۷۸۹	۱۶۸.۶۸۶	۵۰۴.۱۲۰	فصل آموزش عالی
۵۹/۸	۹۰۴.۶۷۲	۱۹.۹۴۰	۵۴۰.۷۵۶	۴۳۰.۷۴۴	۷۷۴.۷۲۰	۱۱۰.۰۱۲	فصل توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری
۴۷/۵	۹۸۲.۸۱۷	۲۹۵.۶۵۰	۴۶۶.۳۶۹	۲۷۶.۴۹۴	۴۹۷.۲۹۲	۱۸۹.۸۷۵	فصل بهداشت
۴۷/۲	۹۶۹.۱۳۴	۳۸۳.۹۴۶	۴۵۷.۸۶۱	۱۵۹.۴۴۶	۲۸۶.۷۷۳	۲۹۸.۴۱۵	فصل گردشگری
۴۰/۳	۱.۰۴۰.۱۵۵	۳۳۹.۰۶۲	۴۱۹.۳۷۸	۳۵۲.۷۷۹	۶۳۴.۴۹۴	۶۶.۵۹۹	فصل کشاورزی و منابع طبیعی
۵۴/۹	۷۰۵.۰۷۰	۲۰.۴۴۰	۳۸۶.۷۵۰	۳۷۳.۰۲۰	۶۷۰.۹۰۰	۱۳.۷۳۰	فصل درمان
۳۰/۱	۱.۱۶۹.۱۹۲	۵۹۴.۵۳۸	۳۵۱.۸۲۹	۲۷۹.۰۳۳	۵۰۱.۸۵۸	۷۲.۷۹۶	فصل اداره امور عمومی
۴۰/۲	۸۷۲.۵۰۶	۴۰۷.۲۰۶	۳۵۰.۳۲۰	۱۴۳.۹۸۴	۲۵۸.۹۶۴	۲۰۶.۳۳۶	فصل میراث فرهنگی
۴۲/۷	۷۸۹.۰۸۵	۲۸۶.۴۰۶	۳۳۶.۸۷۳	۲۰۷.۶۳۱	۳۷۳.۴۳۷	۱۲۹.۲۴۲	فصل فرهنگ و هنر
۱۸/۱	۱.۶۹۲.۰۸۱	۱.۳۰۴.۸۹۵	۳۰۶.۵۷۸	۱۰۰.۹۴۲	۱۸۱.۵۵۰	۲۰۵.۶۳۶	فصل اداره امور قضایی
۶۳/۱	۳۵۹.۰۰۵	۶۳.۰۴۶	۲۲۶.۳۸۱	۸۷.۱۳۰	۱۵۶.۷۰۸	۱۳۹.۲۵۱	فصل دین و مذهب
۶۴/۳	۳۵۱.۷۴۳	۵۵.۴۲۳	۲۲۶.۳۳۷	۸۷.۶۳۷	۱۵۷.۶۲۰	۱۳۸.۷۰۰	فصل آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی
۴۱/۹	۱۸۶.۴۰۰	۷۶.۶۵۰	۷۸.۰۲۶	۳۹.۷۲۶	۷۱.۴۵۰	۳۸.۳۰۰	فصل امداد و نجات
۳۴/۶	۲۰۴.۲۵۰	۷۷.۱۰۰	۷۰.۶۹۵	۷۰.۶۹۵	۱۲۷.۱۵۰	۰	فصل رسانه
۸۱/۰	۸۳.۴۱۲	۰	۶۷.۵۴۵	۱۹.۸۷۰	۳۵.۷۳۷	۴۷.۶۷۵	فصل تحقیق و توسعه در امور آموزش و پرورش
۹۰/۳	۵۱.۲۷۱	۰	۴۶.۲۸۹	۶.۲۳۸	۱۱.۲۲۰	۴۰.۰۵۱	فصل پژوهش‌های توسعه‌ای
۲۶/۹	۱۰۵.۵۷۹	۶۴.۵۰۶	۲۸.۳۸۷	۱۵.۸۸۷	۲۸.۵۷۳	۱۲.۵۰۰	فصل حمایتی
۳۵/۲	۷۹.۰۰۰	۲۹.۰۰۰	۲۷.۸۰۰	۲۷.۸۰۰	۵۰.۰۰۰	۰	فصل حفظ نظم و امنیت عمومی
۵۵/۶	۲۷.۴۳۰	۰	۱۵.۲۵۱	۱۵.۲۵۱	۲۷.۴۳۰	۰	فصل دفاع
۲۰/۱	۵۶.۸۵۰	۳۶.۳۰۰	۱۱.۴۲۶	۱۱.۴۲۶	۲۰.۵۵۰	۰	فصل حفاظت از گونه‌های زیستی
۱۸/۵	۴۴.۰۴۰	۲۹.۳۶۰	۸.۱۶۲	۸.۱۶۲	۱۴.۶۸۰	۰	فصل صنایع دستی
۵۵/۶	۷.۰۰۰	۰	۳.۸۹۲	۳.۸۹۲	۷.۰۰۰	۰	فصل تحقیق و توسعه در امور اقتصادی
۵۵/۶	۵.۰۰۰	۰	۲.۷۸۰	۲.۷۸۰	۵.۰۰۰	۰	فصل بازرگانی
۱۸/۵	۳.۷۵۰	۲.۵۰۰	۶۹۵	۶۹۵	۱.۲۵۰	۰	فصل کاهش آلودگی
۱۸/۵	۳.۰۰۰	۲.۰۰۰	۵۵۶	۵۵۶	۱.۰۰۰	۰	فصل توانبخشی
۵۵/۳	۷۶.۶۲۶.۷۵۰	۲۶.۳۱۸.۴۷۵	۴۲.۴۱۰.۴۸۸	۹.۸۹۰.۰۲۲	۱۷.۷۸۷.۸۰۹	۳۲.۵۲۰.۴۶۶	کل استان

مأخذ: همان.

* براساس خلاصه گزارش تفریغ بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور منتشره توسط دیوان محاسبات کشور، ضریب تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۵۵/۶ درصد بوده است. بنابراین میزان تخصیص اعتبار پروژه‌ها در سال یادشده براساس این ضریب برآورد شده است.

براساس اطلاعات مندرج در جدول فوق، نسبت تخصیص اعتبار فصل «منابع آب» که به‌تنهایی در حدود ۵۶ درصد کل اعتبارات تخصیص‌یافته به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی را به‌خود اختصاص داده، معادل ۶۵/۴ درصد است. از این‌رو در حدود ۳۵ درصد از اعتبارات مورد نیاز پروژه‌های عمرانی فصل یادشده، تخصیص داده نشده است. وضعیت تخصیص اعتبار ۹ فصل مهم دیگر استان نیز بین ۳۰ تا ۸۴ درصد است.

۳-۱-۲. بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب برنامه

طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی، در قالب ۷۰ برنامه مختلف، تعریف شده‌اند. در این میان، ۷ برنامه که دربرگیرنده ۵۹۲ پروژه عمرانی استان هستند، در مجموع ۸۳/۴ درصد از اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان را به‌خود اختصاص داده‌اند. به این ترتیب، ۶۳ برنامه دیگر استان، علی‌رغم شامل شدن ۱۵۴۰ پروژه از ۲۱۳۲ پروژه عمرانی استان (بیش از ۷۲ درصد پروژه‌های استان) صرفاً ۱۶/۶ درصد از اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان سهم داشته‌اند. در این خصوص، تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب برنامه‌های مختلف، در نمودار زیر نشان داده شده است:

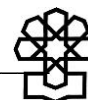
نمودار ۱۱. تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بر حسب برنامه‌های مختلف در استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

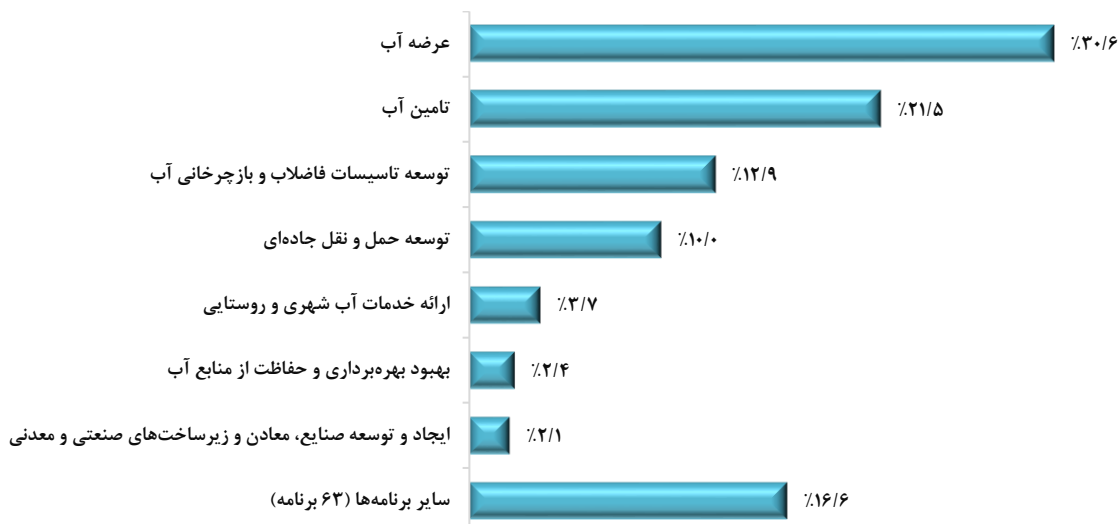
همان‌گونه که در نمودار فوق مشخص است، در استان آذربایجان شرقی، برنامه‌های «ارائه خدمات آب شهری و روستایی» و «توسعه حمل‌ونقل جاده‌ای»، مهم‌ترین برنامه‌های استان از منظر تعداد پروژه هستند و بیشترین پروژه‌های استان را به‌خود اختصاص داده‌اند.

همچنین در نمودار زیر، سهم برنامه‌های مختلف از کل اعتبارات تخصیص‌یافته به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی نشان داده شده است. بر این اساس، ۳۰/۶ درصد از اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان، صرفاً به برنامه «عرضه آب» اختصاص داده شده است. همچنین ۲ برنامه دیگر حوزه آب شامل «تامین آب» و «توسعه تأسیسات

فاضلاب و بازچرخانی آب» به ترتیب با ۲۱/۵ درصد و ۱۲/۹ درصد سهم از اعتبارات تخصیص یافته استان، در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند:

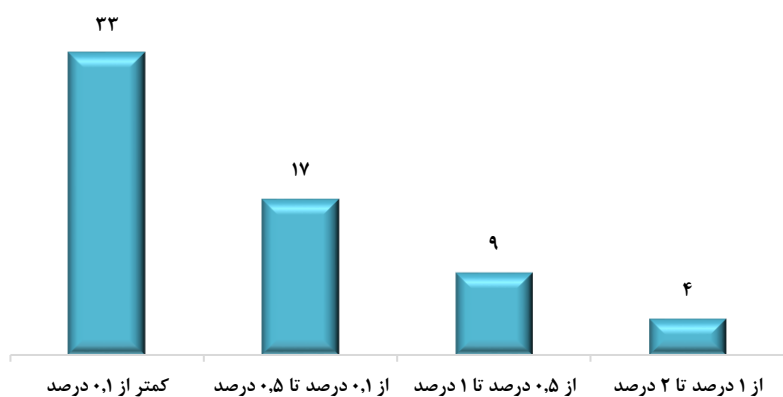
نمودار ۱۲. سهم برنامه‌های مختلف از اعتبارات تخصیص یافته به پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

شایان ذکر است در میان ۶۳ برنامه استان که براساس اطلاعات مندرج در نمودار فوق (طبقه سایر برنامه‌ها)، مجموعاً ۱۶/۶ درصد از اعتبارات تخصیص یافته استان سهم داشته‌اند، سهم ۳۳ برنامه بسیار ناچیز و کمتر از ۰/۱ درصد بوده است. ۱۷ برنامه بین ۰/۱ تا ۰/۵ درصد سهم داشته و ۹ برنامه نیز بین ۰/۵ تا ۱ درصد سهم داشته‌اند. سهم ۴ برنامه از ۶۳ برنامه یادشده نیز بین ۱ تا ۲ درصد بوده است:

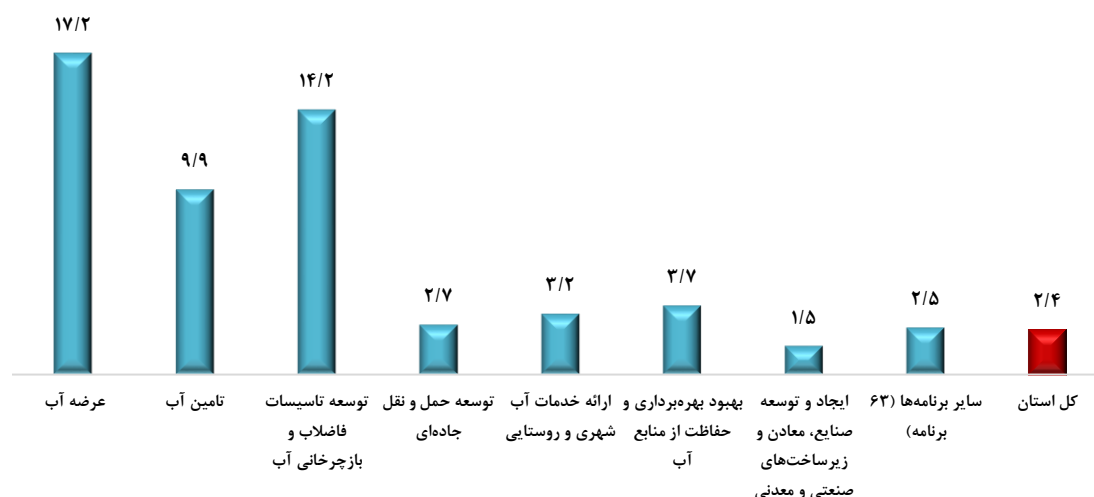
نمودار ۱۳. بررسی وضعیت سهم ۶۳ برنامه کم‌اهمیت استان آذربایجان شرقی از کل اعتبارات تخصیص یافته استان (تعداد برنامه)

مأخذ: همان.

در نمودار زیر، عمر متوسط پروژه‌های عمرانی مربوط به هریک از برنامه‌های مختلف در استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۸ نشان داده شده است:

نمودار ۱۴. عمر متوسط پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی
برحسب برنامه‌های مختلف در سال ۱۳۹۸ (سال)

مأخذ: همان.

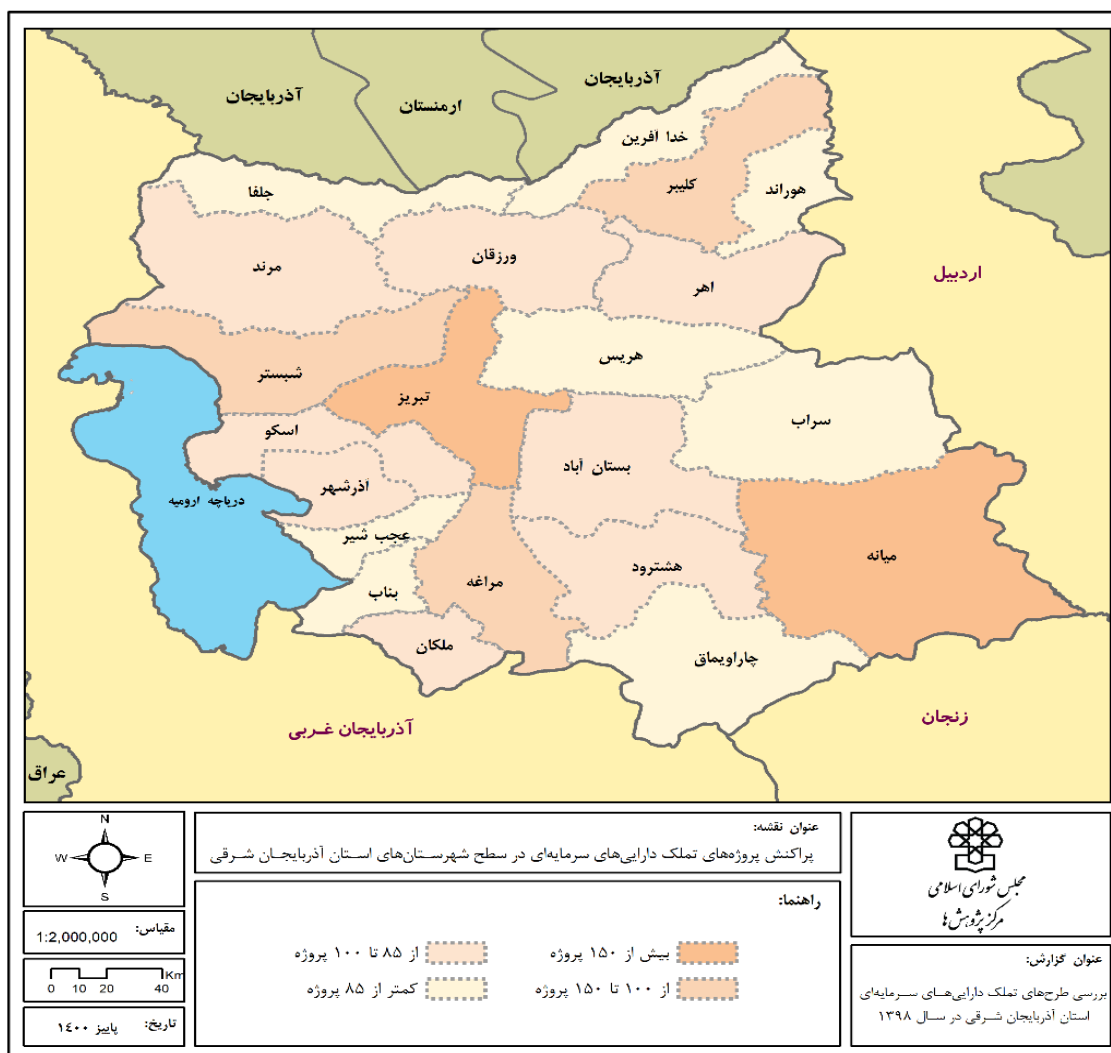
با توجه به اطلاعات ارائه‌شده در نمودار فوق، ملاحظه می‌شود متوسط طول عمر پروژه‌های برنامه «عرضه آب»، که مهم‌ترین برنامه استان آذربایجان شرقی از منظر جذب اعتبارات عمرانی محسوب می‌شود، بیش از سایر برنامه‌های عمرانی است. علاوه بر برنامه یادشده، متوسط طول عمر پروژه‌های مربوط به ۲ برنامه مهم دیگر استان شامل «تامین آب» و «توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب» نیز به میزان قابل توجهی از طول عمر سایر برنامه‌های استان بیشتر است. خلاصه وضعیت تخصیص اعتبار به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی برحسب برنامه‌های مختلف، در پیوست گزارش، ارائه شده است. براساس اطلاعات مندرج در جدول پیوست، نسبت تخصیص اعتبار ۳ برنامه عمرانی مهم استان شامل «عرضه آب»، «تامین آب» و «توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب» که به‌تنهایی بیش از ۶۵ درصد کل اعتبارات تخصیص‌یافته به پروژه‌های عمرانی استان را به‌خود اختصاص داده‌اند، به ترتیب ۶۳/۴ درصد، ۶۹/۶ درصد و ۵۷/۶ درصد است. این نسبت‌ها اگرچه نامطلوب به نظر نمی‌رسد، اما با توجه به متوسط طول عمر پروژه‌های عمرانی برنامه‌های یادشده (به ترتیب ۱۷/۲ سال، ۹/۹ سال و ۱۴/۲ سال)، چندان رضایت‌بخش نیز نیست.

همچنین در میان ۴ برنامه مهم دیگر استان، وضعیت تخصیص اعتبار ۲ برنامه شامل «بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب» و «ارائه خدمات آب شهری و روستایی» بین ۵۵ درصد تا ۶۰ درصد و برای ۲ برنامه دیگر شامل «توسعه حمل و نقل جاده‌ای» و «ایجاد و توسعه صنایع، معادن و زیرساخت‌های صنعتی و معدنی»، بین ۳۰ درصد تا ۴۰ درصد است.

۲-۲. بررسی جغرافیایی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سطح شهرستان‌های استان

براساس آخرین تقسیمات کشوری، استان آذربایجان شرقی دارای ۲۱ شهرستان است و پروژه‌های عمرانی استان، در سطح این شهرستان‌ها، پراکنده شده‌اند. در نقشه زیر، توزیع جغرافیایی پروژه‌های استان در سطح شهرستان‌ها، نشان داده شده است:

نقشه ۱. پراکنش پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سطح شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی

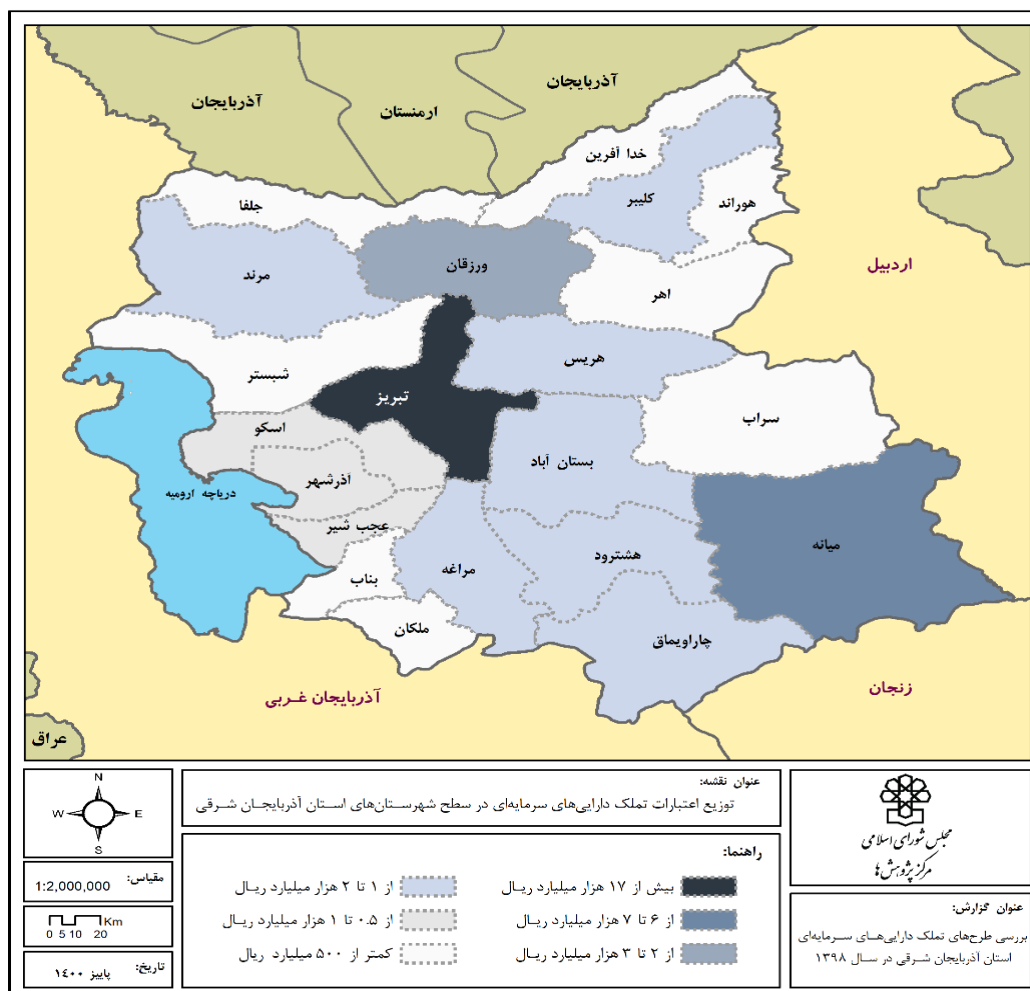
مآخذ: ترسیم‌شده براساس قوانین بودجه سنواتی کل کشور و مستند طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها در سال ۱۳۹۸.

شایان ذکر است، از میان ۲۱۳۲ پروژه استان، ۱۱۸ پروژه به‌صورت بین‌شهرستانی هستند که به‌دلیل اجرای آنها در سطح بیش از یک شهرستان، تحت عنوان پروژه‌های «سطح استان»، نامیده شده‌اند و در ترسیم نقشه‌های این بخش از مطالعه لحاظ نشده‌اند. به‌رحال از منظر توزیع جغرافیایی پروژه‌ها، در استان آذربایجان شرقی بیشترین تعداد پروژه در شهرستان‌های «تبریز» و «میانه» تعریف شده است و شهرستان‌های «مرآغه»، «شبستر» و «کلبر» در رتبه‌های

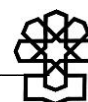
بعدی قرار دارند. شایان ذکر است از منظر تعداد پروژه‌های عمرانی، عدم توازن شدیدی میان شهرستان‌های مختلف استان آذربایجان شرقی مشاهده نمی‌شود.

در نقشه زیر، میزان توزیع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سطح شهرستان‌های استان نشان داده شده است. به این ترتیب ملاحظه می‌شود شهرستان «تبریز» با اختلاف بسیار زیاد نسبت به سایر شهرستان‌های استان، بخش قابل توجهی از اعتبارات تخصیص‌یافته استان را به خود اختصاص داده است. شدت نابرابری در توزیع اعتبارات عمرانی استان در سطح شهرستان‌ها، با توجه به وجود توازن نسبی در تعداد پروژه‌های شهرستان‌های مختلف، بیش از پیش جلوه‌گر می‌شود. در واقع شهرستان «تبریز» به‌عنوان مرکز استان، علی‌رغم آنکه سهم متعادلی از تعداد پروژه‌های عمرانی استان دارد (حدود ۸ درصد)، به تنهایی بخش اعظم اعتبارات تخصیص‌یافته استان (حدود ۴۱ درصد) را جذب کرده است. این موضوع در رنگبندی نقشه زیر نیز قابل مشاهده است:

نقشه ۲. توزیع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سطح شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی

مأخذ: همان.

همچنین در جدول زیر، وضعیت پروژه‌های عمرانی استان به تفکیک شهرستان‌ها گزارش شده است. براساس این، درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها که به‌نوعی بیانگر میزان پیشرفت فیزیکی آنها نیز می‌باشد^۱ در سطح شهرستان‌های استان بین ۳۶ تا ۷۶ درصد است. در این خصوص، پروژه‌های شهرستان‌های «مرند»، «آذرشهر» و پروژه‌های «سطح استان» به ترتیب با ۳۶/۶ درصد، ۳۶/۸ درصد و ۳۷/۶ درصد تخصیص اعتبار، کمترین میزان درصد تخصیص اعتبار را در میان شهرستان‌های استان داشته‌اند. از سوی دیگر، شهرستان‌های «بستان‌آباد»، «کلیبر» و «مراغه»، به ترتیب با ۷۶/۲ درصد، ۶۹/۸ درصد و ۶۹/۲ درصد، بیشترین درصد تخصیص اعتبار را دارند. همچنین شهرستان «تبریز» به‌عنوان مرکز استان، ۶۴/۳ درصد از اعتبارات پیش‌بینی شده برای پروژه‌های عمرانی خود را جذب کرده است:

جدول ۶. خلاصه وضعیت پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی به تفکیک شهرستان‌ها (میلیون ریال / درصد)

شهرستان	تعداد پروژه	مجموع اعتبارات اختصاص یافته به پروژه‌ها	برآورد اعتبار سال‌های بعد پروژه‌ها	کل اعتبار پروژه‌ها	درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها
آذرشهر	۹۰	۵۵۶.۵۰۷	۷۴۶.۳۴۶	۱.۵۱۱.۲۳۴	۳۶/۸
اسکو	۹۱	۷۶۸.۴۵۰	۸۲۷.۵۲۰	۱.۷۳۳.۲۶۷	۴۴/۳
اهر	۸۹	۳۸۲.۳۷۴	۲۴۵.۳۷۵	۸۲۰.۶۰۰	۴۶/۶
بستان‌آباد	۹۳	۱.۴۷۵.۵۴۱	۲۳۵.۳۲۰	۱.۹۳۷.۰۴۸	۷۶/۲
بناب	۷۷	۴۲۱.۶۵۱	۱۲۸.۹۸۹	۶۷۸.۰۴۳	۶۲/۲
تبریز	۱۶۶	۱۷.۲۱۱.۱۷۰	۶۶۹۳.۹۹۷	۲۶.۷۴۹.۶۵۹	۶۴/۳
جلفا	۷۳	۱۷۰.۷۱۱	۱۲۵.۱۹۰	۳۸۴.۵۷۷	۴۴/۴
چاروایماق	۷۶	۱.۱۷۸.۵۲۳	۱.۲۵۱.۰۵۰	۲.۶۲۸.۵۰۵	۴۴/۸
خداآفرین	۸۰	۲۱۴.۱۶۴	۱۵۴.۲۱۰	۴۶۲.۳۷۹	۴۶/۳
سراب	۸۳	۲۳۴.۱۳۷	۱۷۸.۴۲۲	۵۱۷.۸۴۳	۴۵/۲
شبستر	۱۰۴	۲۵۱.۷۶۲	۹۶.۴۸۵	۴۶۵.۳۵۱	۵۴/۱
عجب‌شیر	۷۵	۷۸۴.۳۰۶	۱.۰۴۸.۵۹۵	۱.۹۲۹.۹۲۱	۴۰/۶
کلیبر	۱۰۴	۱.۰۰۰.۶۳۱	۱۶۴.۹۴۹	۱.۴۳۲.۹۸۸	۶۹/۸
مراغه	۱۳۶	۱.۰۳۴.۷۶۳	۲۰۳.۹۴۰	۱.۴۹۶.۲۴۲	۶۹/۲
مرند	۸۹	۱.۷۰۰.۰۱۹	۲.۴۷۵.۲۲۵	۴.۶۴۶.۳۴۷	۳۶/۶
ملکان	۸۷	۳۹۷.۲۳۹	۳۳۷.۰۳۷	۸۸۳.۲۹۷	۴۵/۰
میانه	۱۶۰	۶.۷۶۹.۱۵۴	۳.۰۰۱.۲۶۳	۱۰.۳۶۶.۰۵۵	۶۵/۳
هریس	۸۵	۱.۱۷۰.۵۸۶	۶۵۷.۱۵۳	۱.۹۴۸.۵۸۹	۶۰/۱
هشترود	۸۸	۱.۲۱۴.۱۲۹	۵۷۰.۲۷۶	۲.۰۲۰.۰۰۹	۶۰/۱
هوراند	۷۲	۲۰۰.۱۴۵	۱۴۶.۲۸۲	۴۵۸.۰۹۱	۴۳/۷
ورزقان	۹۶	۲.۷۱۱.۳۳۱	۳.۵۵۷.۰۰۶	۶.۷۳۳.۷۳۵	۴۰/۳
سطح استان	۱۱۸	۲.۵۶۳.۱۹۳	۳.۴۷۳.۸۴۵	۶.۸۲۳.۸۶۹	۳۷/۶
جمع استان	۲.۱۳۲	۴۲.۴۱۰.۴۸۸	۲۶.۳۱۸.۴۷۵	۷۶.۶۲۶.۷۵۰	۵۵/۳

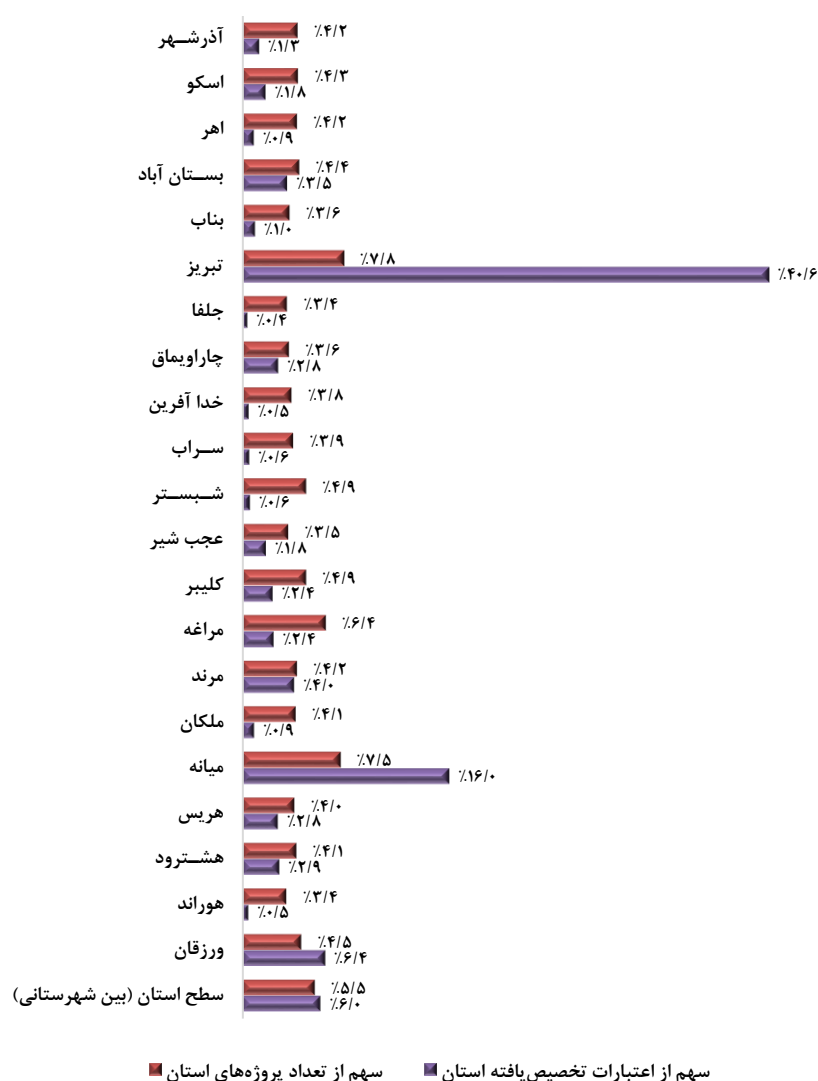
مأخذ: همان.

به‌منظور تشریح بهتر وضعیت پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی در سطح شهرستان‌ها، در نمودار زیر سهم هریک از شهرستان‌های استان از تعداد پروژه‌ها و اعتبارات عمرانی تخصیص یافته کل استان نشان داده شده است.

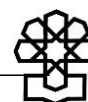
۱. شایان توجه است ارائه گزارش پیشرفت فیزیکی پروژه‌های عمرانی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور از سال ۱۳۹۲ متوقف شده است.

همان‌گونه که در تحلیل نقشه‌ها اشاره شد، در سطح شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی، از منظر تعداد پروژه، تعادل نسبی برقرار است؛ لکن از منظر اعتبارات تخصیص‌یافته، اختلاف فاحشی میان شهرستان «تبریز» با سایر شهرستان‌های استان وجود دارد. این شهرستان با سهم ۴۰/۶ درصدی از اعتبارات تخصیص‌یافته استان، به تنهایی بخش بزرگی از اعتبارات عمرانی استان آذربایجان شرقی را جذب نموده است. از این منظر، شهرستان «مراغه» با سهم ۱۶/۲ درصدی از اعتبارات تخصیص‌یافته در رتبه دوم قرار گرفته است. در سوی مقابل، شهرستان‌های «جلفا»، «هوراند»، «خدا آفرین»، «سراب»، «شبستر»، «اهر»، «ملکان» و «بناب» در حالی که مجموعاً ۳۱/۲ درصد از کل پروژه‌های استان را به خود اختصاص داده‌اند، هر یک سهمی کمتر از یک درصد از اعتبارات تخصیص‌یافته را دارا هستند:

نمودار ۱۵. سهم شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی از تعداد پروژه‌ها و اعتبارات تخصیص‌یافته استان

مأخذ: همان.

در جدول زیر، وضعیت درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های عمرانی شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی، نشان داده شده است. همان‌گونه که در جدول مشخص است، از ۱۹۷ پروژه عمرانی استان که نسبت تخصیص اعتبار آنها، بیش از ۸۰ درصد بوده است، سهم شهرستان‌های «تبریز»، «میانه»، «مراغه» و «بناب» به ترتیب با ۲۷، ۲۳، ۱۳ و ۱۳ پروژه، بیش از سایر شهرستان‌هاست. همچنین وضعیت تخصیص اعتبار ۲۵۲ پروژه استان، بین ۶۰ تا ۸۰ درصد است که از این میان، شهرستان‌های «مراغه»، «تبریز» و «میانه» به ترتیب با ۲۷، ۲۱ و ۱۹ پروژه، بیشترین سهم را دارا هستند. شایان ذکر است، بازه تخصیص اعتبار «کمتر از ۲۰ درصد» که ۸۴۹ پروژه استان در این وضعیت قرار دارند، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. شهرستان‌های «تبریز»، «میانه» و «اهر»، به ترتیب با ۴۹، ۴۸ و ۴۷ پروژه، بیشترین پروژه‌های این گروه را دارا هستند:

جدول ۷. تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی
بر حسب درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها

درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها					تعداد پروژه	شهرستان
۸۰ درصد و بیشتر	بین ۶۰ تا ۸۰ درصد	بین ۴۰ تا ۶۰ درصد	بین ۲۰ تا ۴۰ درصد	کمتر از ۲۰ درصد		
۷	۱۳	۲۴	۹	۳۷	۹۰	آذرشهر
۹	۶	۳۲	۷	۳۷	۹۱	اسکو
۹	۱۰	۱۸	۵	۴۷	۸۹	اهر
۱۲	۱۵	۱۴	۱۲	۴۰	۹۳	بستان آباد
۱۳	۴	۱۸	۶	۳۶	۷۷	بناب
۲۷	۲۱	۵۵	۱۴	۴۹	۱۶۶	تبریز
۴	۷	۱۹	۲	۴۱	۷۳	جلفا
۵	۹	۲۷	۴	۳۱	۷۶	چاراویماق
۵	۷	۲۹	۶	۳۳	۸۰	خدا آفرین
۵	۸	۲۳	۹	۳۸	۸۳	سراب
۶	۱۳	۴۳	۳	۳۹	۱۰۴	شبستر
۶	۹	۱۷	۵	۳۸	۷۵	عجب شیر
۹	۱۴	۳۳	۶	۴۲	۱۰۴	کلیبر
۱۳	۲۷	۳۹	۱۲	۴۵	۱۳۶	مراغه
۶	۱۱	۲۴	۶	۴۲	۸۹	مرند
۴	۱۴	۲۵	۸	۳۶	۸۷	ملکان
۲۳	۱۹	۵۵	۱۵	۴۸	۱۶۰	میانه
۷	۷	۲۹	۵	۳۷	۸۵	هریس
۹	۹	۲۷	۷	۳۶	۸۸	هشترود
۶	۸	۱۷	۱۱	۳۰	۷۲	هوراند
۱۰	۱۳	۲۶	۱۰	۳۷	۹۶	ورزقان
۲	۸	۶۵	۱۳	۳۰	۱۱۸	سطح استان
۱۹۷	۲۵۲	۶۵۹	۱۷۵	۸۴۹	۲.۱۳۲	جمع استان

مأخذ: همان.

در جدول زیر، وضعیت عمر پروژه‌های عمرانی شهرستان‌های استان، مورد بررسی قرار گرفته است. براساس اطلاعات مندرج در این جدول، پروژه‌های با عمر کمتر از ۵ سال، بیشترین فراوانی را در استان آذربایجان شرقی دارا هستند و بیشترین تعداد آنها در شهرستان‌های «تبریز»، «میانه» و «مراغه» اجرا شده است. از سوی دیگر، شهرستان‌های «تبریز» و «میانه» با ۴ پروژه با عمر بیشتر از ۲۰ سال و پروژه‌های «سطح استان» با ۳ پروژه با عمر بیشتر از ۲۰ سال، دارای بیشترین پروژه‌های عمرانی با عمر طولانی به‌شمار می‌روند:

جدول ۸. تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی برحسب عمر پروژه

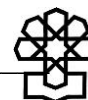
عمر پروژه‌ها در سال ۱۳۹۸					تعداد پروژه	شهرستان
کمتر از ۵ سال	بین ۵ تا ۱۰ سال	بین ۱۰ تا ۱۵ سال	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۲۰ سال و بیشتر		
۸۲	۶	۲	۰	۰	۹۰	آذرشهر
۸۴	۵	۲	۰	۰	۹۱	اسکو
۸۰	۸	۱	۰	۰	۸۹	اهر
۸۱	۱۱	۰	۱	۰	۹۳	بستان آباد
۶۵	۱۰	۱	۱	۰	۷۷	بناب
۱۳۴	۱۵	۱۰	۳	۴	۱۶۶	تبریز
۶۷	۶	۰	۰	۰	۷۳	جلفا
۶۷	۷	۱	۰	۱	۷۶	چاراویماق
۷۶	۴	۰	۰	۰	۸۰	خدا آفرین
۷۹	۴	۰	۰	۰	۸۳	سراب
۹۶	۶	۲	۰	۰	۱۰۴	شبستر
۶۷	۷	۰	۰	۱	۷۵	عجب شیر
۹۷	۶	۰	۱	۰	۱۰۴	کلیدر
۱۲۲	۱۲	۱	۰	۱	۱۳۶	مراغه
۷۵	۱۰	۲	۱	۱	۸۹	مرند
۷۷	۹	۰	۰	۱	۸۷	ملکان
۱۳۳	۱۸	۳	۲	۴	۱۶۰	میانه
۷۹	۴	۱	۰	۱	۸۵	هریس
۷۷	۸	۲	۰	۱	۸۸	هشتروند
۷۱	۱	۰	۰	۰	۷۲	هوراند
۸۴	۱۱	۰	۱	۰	۹۶	ورزقان
۱۱۲	۰	۳	۰	۳	۱۱۸	سطح استان
۱۰۹۰۵	۱۶۸	۳۱	۱۰	۱۸	۲۰۱۳۲	کل استان

مأخذ: همان.

۳-۲. ارزیابی طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی^۱

یکی از معضلات پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در کشور، طولانی شدن عمر پروژه‌ها و عدم حصول نتایج مورد انتظار از طرح‌های عمرانی در یک بازه زمانی منطقی، علی‌رغم صرف منابع قابل توجه است. مدت زمان طولانی اجرای

۱. اگرچه بخشی از پروژه‌های مورد بررسی در طبقه طرح‌های مستمر قرار می‌گیرند، اما به‌نظر می‌رسد مستمر بودن طرح‌ها از ضرورت نظارت بر نحوه تخصیص منابع نخواهد کاست. بنابراین در این قسمت از مطالعه همه پروژه‌ها اعم از مستمر و غیرمستمر مورد توجه و واکاوی قرار

برخی طرح‌های عمرانی، علاوه بر هدردهی منابع سرمایه‌ای کشور، آثاری بر میزان برنامه‌پذیری فرایند توسعه اقتصادی کشور برجای خواهد گذاشت. به عبارت دیگر، طولانی شدن عمر پروژه‌های عمرانی یک استان به این معناست که بخشی از برنامه‌های عمران و توسعه استان بر موضوعاتی متمرکز است که سال‌ها پیش برنامه‌ریزی شده‌اند. بنابراین نوعی وابستگی به مسیر طی شده در تخصیص منابع مالی مشاهده می‌شود و بخش قابل ملاحظه‌ای از منابع عمرانی استان، بدون توجه به اصول و مبانی آمایش سرزمین و نیازها و مقتضیات روز استان، صرف پروژه‌هایی می‌شود که گاه بیش از یک دهه پیش برنامه‌ریزی و آغاز شده‌اند.

از این رو، در بررسی و تحلیل طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای هر استان، ارزیابی عمر طرح‌ها متناسب با درصد تخصیص اعتبار مورد نیاز طرح، به منظور ایجاد «مبنای مناسبی برای تصمیم‌گیری» در خصوص طرح‌های یادشده حائز اهمیت است. لذا در این بخش از گزارش، پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در قالب یک تحلیل دوبعدی مبتنی بر طول عمر و درصد تخصیص اعتبار مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. نتایج این ارزیابی می‌تواند حائز نکات با اهمیتی در خصوص اولویت‌بندی طرح‌های عمرانی استان و تصمیم‌گیری در خصوص آینده آنها باشد.

در این راستا، با ارزیابی دوبعدی پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، می‌توان این پروژه‌ها را در ۵ طبقه کلی جای داد که تصمیم‌گیری و نحوه عمل در خصوص پروژه‌های هر طبقه می‌تواند متفاوت باشد. ۵ طبقه یادشده به ترتیب اولویت برای تصمیم‌گیری و اقدام بر مبنای تحلیل طول عمر - درصد تخصیص، به شرح زیر است:

- **پروژه‌های با طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد)**

این پروژه‌ها بیشترین اثر مخرب را بر فرایند برنامه‌ریزی توسعه دارند زیرا مدت زمان طولانی از آغاز اجرای آنها گذشته است و با توجه به پیشرفت اندک، نمی‌توان چشم‌انداز کوتاه‌مدتی برای اتمام آنها متصور بود. از این رو پروژه‌های یادشده در اولویت تصمیم‌گیری و تعیین تکلیف قرار دارند. در این راستا ضروری است ضمن نظارت و بررسی دقیق این گروه از پروژه‌ها و آسیب‌شناسی علل تأخیر، در خصوص توقف، اصلاح یا اتمام پروژه تصمیم‌گیری شود.

- **پروژه‌های با طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)**

پروژه‌های با طول عمر متوسط و بیشتر و تخصیص اعتبار بالا نیز با توجه به مدت طولانی فرایند اجرایی آنها در اولویت بعدی قرار دارند. در خصوص این پروژه‌ها به دلیل تخصیص بخش قابل توجهی از اعتبار مورد نیاز پروژه، گزینه توقف چندان مطرح نیست. از این رو پیشنهاد می‌شود پس از نظارت و بررسی دقیق پروژه و آسیب‌شناسی علل تأخیر، در خصوص اتمام یا اصلاح پروژه در بازه زمانی بسیار کوتاه، تصمیم فوری اتخاذ شود.

- **پروژه‌های با طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)**

این گروه از پروژه‌ها در ظاهر از وضعیت مناسبی نسبت به سایر گروه‌ها برخوردارند، زیرا در یک بازه زمانی اندک، بخش قابل توجهی از اعتبار مورد نیاز آنها تخصیص داده شده است. بنابراین مهم‌ترین اقدام در خصوص این گروه، تخصیص اعتبار باقیمانده و اتمام پروژه است.

- پروژه‌های با طول عمر متوسط (۱۰ تا ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد) یا طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط (۴۰ تا ۸۰ درصد)

این گروه از پروژه‌ها، شرایط بینابینی نسبت به دو گروه نخست دارند، اما با توجه به شرایط متعادل‌تر آنها از منظر عمر و درصد تخصیص، در اولویت چهارم قرار گرفته‌اند. لذا نظارت و بررسی دقیق پروژه‌ها، آسیب‌شناسی علل تأخیر برای پروژه‌های قدیمی‌تر و تصمیم‌گیری درخصوص توقف، اصلاح یا اتمام پروژه، مهم‌ترین اقدامات مورد نیاز برای آنها محسوب می‌شود.

- پروژه‌های با طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط و کمتر (کمتر از ۸۰ درصد)
- طول عمر این پروژه‌ها به گونه‌ای است که هنوز انحراف جدی درخصوص میزان پیشرفت پروژه رخ نداده است؛ اگرچه درصد تخصیص پایین بخشی از پروژه‌های این گروه، می‌تواند در سال‌های آتی نگران‌کننده باشد. لذا پیشنهاد می‌شود درخصوص پروژه‌های عمرانی گروه پنجم، نظارت جدی با هدف پیشگیری از انحراف فرایند اجرایی صورت پذیرد.^۱
- بر این اساس، در نمودار زیر، نحوه طبقه‌بندی پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی و اقدامات مورد نیاز درخصوص هر طبقه، به تصویر کشیده شده است:

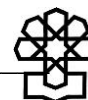
نمودار ۱۶. طبقه‌بندی پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی و اقدامات مورد نیاز هر طبقه

مأخذ: نتایج تحقیق.

با عنایت به مطالب فوق‌الذکر، در جدول زیر طبقه‌بندی پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در قالب ماتریس عمر-درصد تخصیص اعتبار و تعداد پروژه‌های مربوط به هر طبقه نشان داده شده است:

۱. اولویت‌بندی و اقدامات پیشنهادی در این دسته‌بندی، صرفاً بر مبنای دو شاخص عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه صورت پذیرفته تا تصویری کلی از وضعیت پروژه‌های استان و اقدامات احتمالی مورد نیاز به دست آید. بدیهی است تصمیم‌گیری نهایی درخصوص سرانجام پروژه‌های یادشده، منوط به بررسی دقیق آنها و مشاوره با دست‌اندرکاران هر پروژه و متخصصان امر است.

جدول ۹. ماتریس عمر - درصد تخصیص اعتبار پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی

(تعداد پروژه)

عمر پروژه	کمتر از ۵ سال	بین ۵ تا ۱۰ سال	بین ۱۰ تا ۱۵ سال	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۲۰ سال و بیشتر
کمتر از ۲۰ درصد	۸۴۵	۲	۲	۰	۰
بین ۲۰ درصد تا ۴۰ درصد	۱۶۱	۷	۴	۱	۲
بین ۴۰ درصد تا ۶۰ درصد	۶۱۰	۳۹	۴	۲	۴
بین ۶۰ درصد تا ۸۰ درصد	۱۹۹	۴۰	۹	۱	۳
۸۰ درصد و بیشتر	۹۰	۸۰	۱۲	۶	۹

مأخذ: همان.

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول فوق، ملاحظه می‌شود ۳ پروژه عمرانی استان آذربایجان شرقی در گروه پروژه‌های «عمر بالا و تخصیص اندک» قرار دارند که تعیین تکلیف آنها باید در اولویت نخست تصمیم‌گیران و سیاستگذاران استان قرار گیرد. ۳ پروژه یادشده به شرح جدول زیر است:

جدول ۱۰. پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی با عمر بالا و تخصیص اندک

عنوان فصل	عنوان پروژه	درصد تخصیص اعتبار	عمر پروژه در سال ۱۳۹۸	اعتبارات اختصاص یافته	کل اعتبار پروژه	شهرستان
فصل منابع آب	ساختمان شبکه آبیاری و زهکشی قلعه چای	۳۷/۷٪	۲۴	۵۹۰.۶۴۵	۱.۵۶۷.۹۵۷	عجب شیر
فصل آب و فاضلاب	مطالعه و ایجاد تأسیسات فاضلاب ملکان	۳۴/۸٪	۲۰	۱۳۱.۳۶۶	۳۷۸.۰۰۶	ملکان
فصل منابع آب	آبرسانی به شهر مرد	۲۶/۶٪	۱۸	۷۸۵.۴۴۹	۲.۹۵۲.۹۰۱	مرد

مأخذ: همان.

همچنین در جدول زیر، شمایی کلی درخصوص وضعیت پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر مبنای اولویتبندی صورت گرفته در قالب ماتریس عمر - تخصیص ارائه شده است:

جدول ۱۱. وضعیت کلی پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی

(میلیون ریال / درصد)

بر مبنای اولویتبندی ماتریس عمر - تخصیص

اولویت بر حسب ماتریس عمر - تخصیص	تعداد پروژه‌ها	مجموع اعتبارات اختصاص یافته به پروژه‌ها	کل اعتبار پروژه‌ها	برآورد اعتبار باقیمانده	درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها
اولویت ۱	۳	۱.۵۰۷.۴۶۰	۴.۸۹۸.۸۶۴	۳.۳۹۱.۴۰۴	۳۰/۸
اولویت ۲	۲۷	۹۹۰.۴۶۴۴	۱۰.۸۱۳.۹۳۸	۹۰۹.۲۹۴	۹۱/۶
اولویت ۳	۱۷۰	۳۰۱۹.۶۳۷	۳.۳۳۷.۴۰۰	۳۱۷.۷۶۲	۹۰/۵
اولویت ۴	۲۹	۱۷.۸۲۷.۲۸۵	۳۱.۱۹۵.۸۴۲	۱۳.۳۶۸.۵۵۸	۵۷/۱
اولویت ۵	۱.۹۰۳	۱۰.۱۵۱.۴۶۲	۲۶.۳۸۰.۷۰۷	۱۶.۲۲۹.۲۴۵	۳۸/۵

مأخذ: همان.

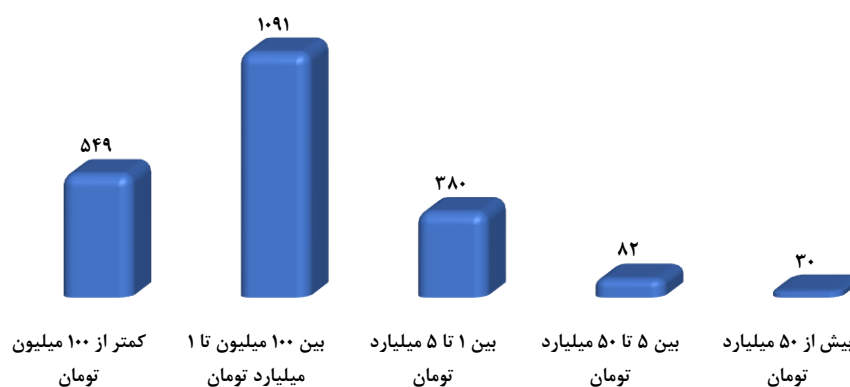
براساس اطلاعات مندرج در جدول فوق، برای ۳ پروژه مربوط به اولویت ۱، در مجموع حدود ۴۹۰ میلیارد تومان اعتبار در نظر گرفته شده که علی‌رغم عمر بالای پروژه‌های این گروه، صرفاً ۳۰/۸ درصد اعتبار پیش‌بینی شده (حدوداً ۱۵۱ میلیارد تومان)، تخصیص اعتبار صورت پذیرفته است. پروژه‌های اولویت ۲ و ۳ با درصد تخصیص بیش از ۹۰ درصد، محتمل‌ترین پروژه‌ها برای اتمام فوری‌اند که اعتبار باقیمانده آنها مجموعاً ۱۲۳ میلیارد تومان برآورد شده است. از سوی دیگر، پروژه‌های اولویت ۴ و ۵ که در مجموع بیش از ۷۵ درصد کل اعتبار پیش‌بینی شده برای پروژه‌های عمرانی استان را در برمی‌گیرند از منظر تخصیص اعتبار، شرایط چندان مطلوبی نداشته و به ترتیب ۵۷/۱ و ۳۸/۵ درصد تخصیص اعتبار داشته‌اند.

۴-۲. ارزیابی اندازه پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب اعتبار پروژه به‌منظور ارزیابی اندازه پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی، پس از بررسی کل اعتبار پیش‌بینی شده برای هریک از پروژه‌های یادشده و با توجه به بازه گسترده اعتبار پروژه‌ها که از ۴ میلیون تومان تا حدود ۱۰۴۹ میلیارد تومان متغیر است، نسبت به طبقه‌بندی آنها در قالب ۵ دسته به شرح زیر، اقدام شده است:

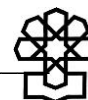
- پروژه‌های بسیار کوچک: کمتر از ۱۰۰ میلیون تومان اعتبار
- پروژه‌های کوچک: بین ۱۰۰ میلیون تا ۱ میلیارد تومان اعتبار
- پروژه‌های متوسط: بین ۱ تا ۵ میلیارد تومان اعتبار
- پروژه‌های بزرگ: بین ۵ تا ۵۰ میلیارد تومان اعتبار
- پروژه‌های بسیار بزرگ: بیش از ۵۰ میلیارد تومان اعتبار

بر این اساس در نمودار زیر، تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب اندازه پروژه‌ها (اعتبار پیش‌بینی شده برای پروژه) ارائه شده است:

نمودار ۱۷. تعداد پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی بر حسب اندازه پروژه

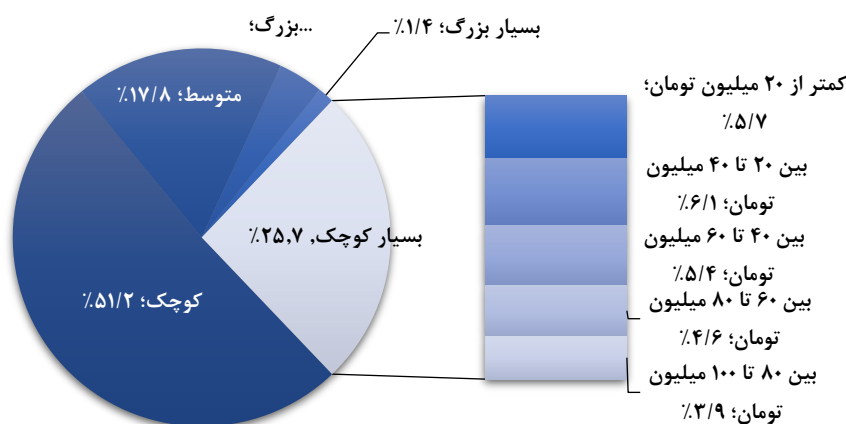

مآخذ: محاسبات تحقیق براساس قوانین بودجه سنواری کل کشور و مستند طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها در سال ۱۳۹۸.

همچنین در نمودار زیر، توزیع پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، برحسب اندازه پروژه‌ها، به تصویر کشیده شده است:

نمودار ۱۸. توزیع پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب اندازه پروژه‌ها

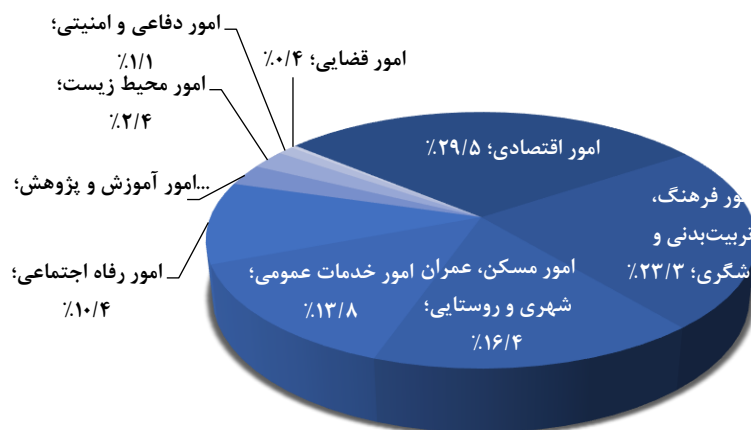

مأخذ: همان.

به این ترتیب ملاحظه می‌شود پروژه‌های کوچک (بین ۱۰۰ میلیون تا ۱ میلیارد تومان اعتبار)، با اختصاص ۵۱/۲ درصد از کل پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، از بیشترین فراوانی برخوردارند. همچنین پروژه‌های بسیار کوچک (کمتر از ۱۰۰ میلیون تومان اعتبار) و متوسط (۱ تا ۵ میلیارد تومان اعتبار)، به ترتیب با ۵۴۹ پروژه (۲۵/۸ درصد سهم) و ۳۸۰ پروژه (۱۷/۸ درصد سهم)، در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

شایان ذکر است، اندازه ۸۲ پروژه استان آذربایجان شرقی (۳/۸ درصد کل پروژه‌های استان)، بزرگ و اعتبار پیش‌بینی شده برای آنها، بین ۵ تا ۵۰ میلیارد تومان است و همچنین ۳۰ پروژه (۱/۴ درصد کل پروژه‌های استان) در اندازه بسیار بزرگ برنامه‌ریزی شده‌اند و برای آنها بیش از ۵۰ میلیارد تومان اعتبار در نظر گرفته شده است. در نمودار زیر، سهم امور مختلف از پروژه‌های بسیار کوچک نشان داده شده است:

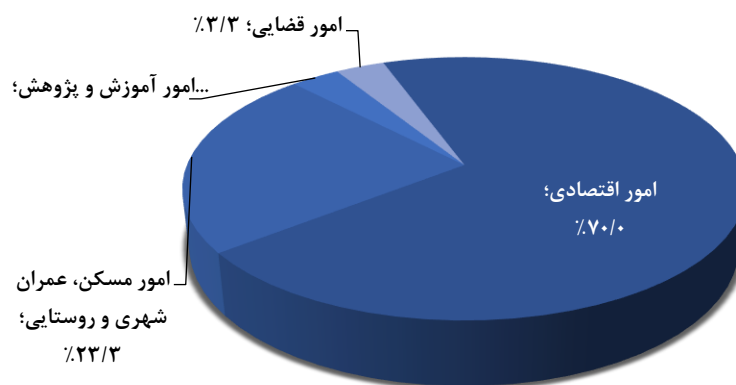
نمودار ۱۹. توزیع پروژه‌های بسیار کوچک (کمتر از ۱۰۰ میلیون تومان اعتبار) برحسب امور

مأخذ: همان.

همان‌گونه که در نمودار مشخص است، بیشترین سهم از پروژه‌های عمرانی بسیار کوچک در استان آذربایجان شرقی، مربوط به «امور اقتصادی» است. همچنین «امور فرهنگ، تربیت‌بدنی و گردشگری»، «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» و «امور خدمات عمومی» در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. در نمودار زیر نیز، سهم امور مختلف از ۳۰ پروژه عمرانی بسیار بزرگ استان (بیش از ۵۰ میلیارد تومان اعتبار)، نشان داده شده است:

نمودار ۲۰. توزیع پروژه‌های بسیار بزرگ (بیش از ۵۰ میلیارد تومان اعتبار) برحسب امور

مأخذ: همان.

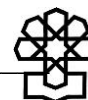
نمودار فوق نشان می‌دهد بیشترین سهم از پروژه‌های بسیار بزرگ نیز به «امور اقتصادی» اختصاص یافته و «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» در رتبه بعدی قرار گرفته است. در جدول زیر، وضعیت پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی به‌صورت همزمان برحسب اندازه پروژه و اولویتبندی ماتریس عمر-تخصیص، بررسی شده است:

جدول ۱۲. تعداد پروژه‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌های استان آذربایجان شرقی برحسب اندازه و اولویت

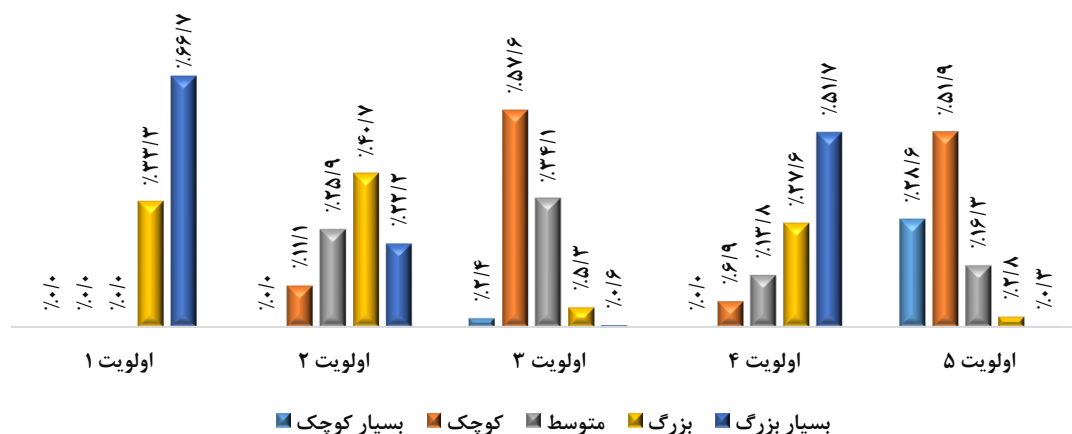
اندازه پروژه	اولویت ۱	اولویت ۲	اولویت ۳	اولویت ۴	اولویت ۵	جمع
بسیار کوچک	۰	۰	۴	۰	۵۴۵	۵۴۹
کوچک	۰	۳	۹۸	۲	۹۸۸	۱۰۹۱
متوسط	۰	۷	۵۸	۴	۳۱۱	۳۸۰
بزرگ	۱	۱۱	۹	۸	۵۳	۸۲
بسیار بزرگ	۲	۶	۱	۱۵	۶	۳۰
جمع	۳	۲۷	۱۷۰	۲۹	۱۹۰۳	۲۱۳۲

مأخذ: همان.

با استفاده از اطلاعات مندرج در جدول فوق، در نمودار زیر توزیع پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، برحسب اندازه پروژه‌ها و اولویتبندی ماتریس عمر-تخصیص، نشان داده شده است:

نمودار ۲۱. توزیع پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی برحسب اندازه و اولویت

مأخذ: همان.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، ۲ پروژه از ۳ پروژه‌ای که به دلیل طول عمر زیاد و درصد تخصیص اندک، در اولویت اول تعیین تکلیف قرار گرفته‌اند، از نظر اندازه، در زمره پروژه‌های «بسیار بزرگ» به‌شمار می‌روند و اعتبار پیش‌بینی شده برای هر یک از آنها، بیش از ۵۰ میلیارد تومان است. ۱ پروژه دیگر نیز، پروژه «بزرگ» محسوب می‌شود و اعتبار مورد نیاز آن در بازه ۵ تا ۵۰ میلیارد تومان قرار می‌گیرد.

پروژه‌های اولویت دوم، که ضمن دارا بودن عمر طولانی، از درصد تخصیص بالایی نیز برخوردارند و لذا، تصمیم درخصوص اتمام فوری آنها، محتمل‌تر است، عمدتاً در گروه پروژه‌های «بزرگ» و «متوسط» قرار دارند. پروژه‌های اولویت سوم (عمر اندک و تخصیص بالا)، عمدتاً «کوچک» و «متوسط» هستند.

از سوی دیگر، بیش از ۷۹ درصد از پروژه‌های اولویت ۴ (طول عمر متوسط/زیاد و تخصیص اندک/متوسط) که طی سال‌های آتی، در صورت عدم پیشرفت قابل‌ملاحظه و افزایش طول عمر، قابلیت انتقال به ناحیه مربوط به پروژه‌های اولویت ۱ را دارند، در زمره پروژه‌های «بسیار بزرگ» و «بزرگ» قرار دارند و اعتبار پیش‌بینی شده برای هر یک از آنها بیش از ۵ میلیارد تومان است.

شایان ذکر است حدود ۸۱ درصد از پروژه‌های اولویت ۵ (عمر اندک و تخصیص اندک/متوسط) که بیش از ۸۹ درصد از کل پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی را دربرمی‌گیرند و عملیات اجرایی آنها طی یک دهه اخیر آغاز شده است، از نظر اندازه، در زمره پروژه‌های «کوچک» و «بسیار کوچک» قرار گرفته‌اند. اندازه ۱۶ درصد دیگر این گروه از پروژه‌ها، «متوسط» بوده است. از این‌رو اندکی بیش از ۳ درصد از پروژه‌های یادشده به پروژه‌های «بزرگ» و «خیلی بزرگ» اختصاص یافته است.

جمع‌بندی و پیشنهادها

در بررسی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی مشخص شد که در سال ۱۳۹۸ تعداد ۲۱۳۲ پروژه عمرانی ذیل ۱۰ امور، ۳۱ فصل، ۷۰ برنامه و ۵۵۴ طرح در استان یادشده فعال بوده است. قدیمی‌ترین این پروژه‌ها

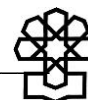
از سال ۱۳۶۷ آغاز شده است. مجموع اعتبار پیش‌بینی شده برای پروژه‌های مذکور بالغ بر ۷۶۶ هزار میلیارد ریال است که در مجموع ۵۵/۳ درصد اعتبارات یادشده (بالغ بر ۴۲۰۴ هزار میلیارد ریال) برای اجرای این پروژه‌ها تخصیص داده شده است. متوسط عمر پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۸ معادل ۲/۴ سال بوده است.

در بررسی موضوعی پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، مشخص شد «امور اقتصادی» با ۳۱/۸ درصد و «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» با ۲۴/۸ درصد، بیشترین سهم از تعداد پروژه‌های استان را به خود تخصیص داده‌اند. «امور اقتصادی» از منظر اعتبارات تخصیص‌یافته نیز با اختلاف شدیدتری نسبت به سایر امور در رتبه نخست قرار دارد. در این زمینه سهم «امور اقتصادی» از کل اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان حدود ۶۹ درصد است. همچنین «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» با سهم تقریباً ۱۸ درصدی از اعتبارات تخصیص‌یافته، از این منظر نیز در رتبه دوم قرار گرفته است.

در طبقه‌بندی پروژه‌های عمرانی استان برحسب فصول مختلف، ۳ فصل «آب و فاضلاب»، «توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری» و «حمل‌ونقل» به‌ترتیب با ۱۳/۴ درصد، ۱۱/۴ درصد و ۱۰/۳ درصد سهم، بیشترین سهم را از تعداد پروژه‌های استان به خود اختصاص داده‌اند. در این راستا، فصل‌های «آب و فاضلاب» و «توسعه و خدمات شهری، روستایی و عشایری» در زمره «امور مسکن، عمران شهری و روستایی» قرار دارند و فصل «حمل‌ونقل» نیز ذیل «امور اقتصادی» طبقه‌بندی شده است. از سوی دیگر فصل «منابع آب» با ۵۵/۶ درصد سهم، بیشترین سهم را نسبت به سایر فصول، از اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان به خود اختصاص داده است. از این منظر، فصول «آب و فاضلاب» و «حمل و نقل» به‌ترتیب با ۱۶/۶ درصد و ۱۰/۱ درصد سهم، در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. فصل «منابع آب»، در قالب «امور اقتصادی» طبقه‌بندی شده است.

همچنین از منظر برنامه‌ای، ۲ برنامه «ارائه خدمات آب شهری و روستایی (فصل آب و فاضلاب- امور مسکن، عمران شهری و روستایی)» و «توسعه حمل‌ونقل جاده‌ای (فصل حمل‌ونقل- امور اقتصادی)» بیشترین سهم از تعداد پروژه‌ها و ۲ برنامه «عرضه آب (فصل منابع آب- امور اقتصادی)» و «تأمین آب (فصل منابع آب- امور اقتصادی)» بیشترین سهم از اعتبارات تخصیص‌یافته را به خود اختصاص داده‌اند. شایان توجه است ۶۳ برنامه عمرانی استان آذربایجان شرقی علی‌رغم دربرگرفتن ۱۵۴۰ پروژه از مجموع ۲۱۳۲ پروژه عمرانی استان (معادل ۷۲/۲ درصد کل پروژه‌ها) فقط ۱۶/۶ درصد از کل اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان سهم داشته‌اند. در این زمینه، ۵۰ برنامه از ۶۳ برنامه یادشده، هریک سهمی بسیار ناچیز و کمتر از ۰/۵ درصد از اعتبارات تخصیص‌یافته استان را جذب کرده‌اند.

نتایج حاصل از بررسی جغرافیایی پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی در سطح شهرستان‌های استان، حاکی از آن است که شهرستان «تبریز» به‌عنوان مرکز استان، ضمن برخورداری از سهمی متعادل (۷/۸ درصد) از تعداد پروژه‌های استان، به تنهایی در حدود ۴۱ درصد از اعتبارات عمرانی تخصیص‌یافته استان را جذب کرده و به این ترتیب، عدم تعادل محسوسی میان مرکز استان با سایر شهرستان‌ها از منظر جذب منابع عمرانی ایجاد شده است. پس از شهرستان «تبریز»، شهرستان «میانه» با برخورداری از سهم ۱۶ درصدی از اعتبارات تخصیص‌یافته استان، در رتبه دوم

قرار گرفته است. شایان ذکر است سهم ۸ شهرستان «جلفا»، «هوراند»، «خدا آفرین»، «سراب»، «شبستر»، «اهر»، «ملکان» و «بناب»، از اعتبارات تخصیص یافته استان، کمتر از ۱ درصد بوده است.

بررسی شاخص درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها در سطح شهرستان‌های استان نیز نشان می‌دهد شهرستان‌های «بستان‌آباد»، «کلیر» و «مراغه»، به ترتیب با ۷۶/۲ درصد، ۶۹/۸ درصد و ۶۹/۲ درصد، در جایگاه مناسبی قرار دارند و در سوی مقابل، شهرستان‌های «مرند» و «آذرشهر» به همراه پروژه‌های «سطح استان» به ترتیب با جذب ۳۶/۶ درصد، ۳۶/۸ درصد و ۳۷/۶ درصد از اعتبار مورد نیاز پروژه‌های خود، شرایط نامطلوب‌تری دارند.

پس از بررسی موضوعی و جغرافیایی پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی، مسئله طول عمر و درصد تخصیص اعتبار پروژه‌ها به صورت همزمان مورد ارزیابی قرار گرفته است. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که طولانی شدن عمر پروژه‌ها و عدم حصول دستاورد قابل اتکا علی‌رغم صرف زمان و منابع فراوان به یکی از معضلات جدی طرح‌های عمرانی کشور مبدل شده است. از این رو ایجاد مبنای مناسبی برای قضاوت و تصمیم‌گیری درخصوص نحوه برخورد با طرح‌های عمرانی استان، ضروری به نظر می‌رسد. به‌ویژه آنکه طولانی شدن اجرای برخی طرح‌های عمرانی، علاوه بر هدردهی منابع سرمایه‌ای کشور، آثاری بر میزان برنامه‌پذیری فرایند توسعه اقتصادی کشور برجای خواهد گذاشت. به عبارت دیگر، طولانی شدن عمر پروژه‌های عمرانی یک استان به این معناست که بخشی از برنامه‌های عمران و توسعه استان بر موضوعاتی متمرکز است که سال‌ها پیش برنامه‌ریزی شده‌اند. بنابراین نوعی وابستگی به مسیر طی شده در تخصیص منابع مالی مشاهده می‌شود و بخش قابل ملاحظه‌ای از منابع عمرانی استان، بدون توجه به اصول و مبانی آمایش سرزمین و نیازها و مقتضیات روز استان، صرف پروژه‌هایی می‌شود که مدت‌ها پیش، برنامه‌ریزی و آغاز شده‌اند. از این رو، پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی در قالب ماتریسی تحت عنوان عمر-درصد تخصیص مورد ارزیابی قرار گرفته و در ۵ گروه، به شرح جدول زیر طبقه‌بندی شده‌اند:

جدول ۱۳. ارزیابی وضعیت پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی

براساس ماتریس عمر - درصد تخصیص

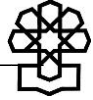
اولویت	گروه	تعداد پروژه	پیشنهاد نحوه برخورد	توضیحات
۱	طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد)	۳	<ul style="list-style-type: none"> نظارت و بررسی دقیق پروژه آسیب‌شناسی علل تأخیر تصمیم‌گیری درخصوص توقف، اصلاح یا اتمام پروژه 	چشم‌انداز کوتاه‌مدتی برای اتمام آنها متصور نیست.
۲	طول عمر زیاد (بیش از ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)	۲۷	<ul style="list-style-type: none"> نظارت و بررسی دقیق پروژه آسیب‌شناسی علل تأخیر اتمام یا اصلاح پروژه 	به دلیل تخصیص بخش قابل توجهی از اعتبار مورد نیاز پروژه، گزینه توقف چندان مطرح نیست.
۳	طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار زیاد (بیش از ۸۰ درصد)	۱۷۰	<ul style="list-style-type: none"> تخصیص اعتبار باقیمانده و اتمام پروژه 	از وضعیت مناسبی نسبت به سایر گروه‌ها برخوردارند.
۴	طول عمر متوسط (۱۰ تا ۱۵ سال) و تخصیص اعتبار اندک (کمتر از ۴۰ درصد) یا طول عمر متوسط و بیشتر (بیش از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط (۴۰ تا ۸۰ درصد)	۲۹	<ul style="list-style-type: none"> نظارت و بررسی دقیق پروژه آسیب‌شناسی علل تأخیر پروژه‌های قدیمی‌تر تصمیم‌گیری درخصوص توقف، اصلاح یا اتمام پروژه 	شرایط بینابینی نسبت به دو اولویت نخست دارند، اما با توجه به شرایط متعادل‌تر آنها، در اولویت چهارم قرار گرفته‌اند.
۵	طول عمر اندک (کمتر از ۱۰ سال) و تخصیص اعتبار متوسط و کمتر (کمتر از ۸۰ درصد)	۱۹۰۳	<ul style="list-style-type: none"> نظارت بر پروژه با هدف پیشگیری از انحراف فرایند اجرایی 	هنوز انحراف جدی درخصوص میزان پیشرفت پروژه رخ نداده است.

مأخذ: نتایج تحقیق.

همچنین ارزیابی «اندازه» پروژه‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی براساس کل اعتبار پیش‌بینی شده برای هریک از پروژه‌ها صورت پذیرفته است. براساس طبقه‌بندی شرح داده شده در متن گزارش، ۲۵/۸ درصد پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی، در زمره پروژه‌های «بسیار کوچک» قرار می‌گیرند. ۵۱/۲ درصد پروژه‌ها «کوچک» و ۱۷/۸ درصد آنها «متوسط» است و درنهایت، پروژه‌های «بزرگ» و «بسیار بزرگ» به ترتیب ۳/۸ و ۱/۴ درصد از کل پروژه‌های استان را به خود اختصاص داده‌اند.

شایان ذکر است از میان ۳ پروژه‌ای که براساس ماتریس عمر-درصد تخصیص، در اولویت اول تعیین تکلیف قرار گرفته‌اند، ۱ پروژه در زمره پروژه‌های «بزرگ» و ۲ پروژه در گروه پروژه‌های «بسیار بزرگ» قرار دارند؛ پروژه‌های اولویت دوم، عمدتاً در گروه پروژه‌های «بزرگ» و «متوسط» قرار دارند. پروژه‌های اولویت سوم عمدتاً «کوچک» و «متوسط» هستند. همچنین بیش از ۷۹ درصد از پروژه‌های اولویت ۴ که انتقال آنها به اولویت ۱ طی سال‌های آتی محتمل است در زمره پروژه‌های «بسیار بزرگ» و «بزرگ» قرار دارند و اعتبار پیش‌بینی شده برای هریک از آنها بیش از ۵ میلیارد تومان است. حدود ۸۱ درصد از پروژه‌های اولویت ۵ که مجموعاً بیش از ۸۹ درصد از کل پروژه‌های عمرانی استان را دربرمی‌گیرند «کوچک» یا «بسیار کوچک» هستند.

با توجه به آنکه پروژه‌هایی که عمر آنها کمتر از ۱۰ سال است، بسته به میزان درصد تخصیص اعتبار، در اولویت سوم یا پنجم جای گرفته‌اند، می‌توان گفت بخش عمده پروژه‌های عمرانی استان که طی یک دهه اخیر بارگذاری شده‌اند، از نظر شاخص اندازه، «کوچک» یا «بسیار کوچک» هستند و برای آنها اعتباری کمتر از ۱ میلیارد تومان در نظر گرفته شده است.

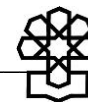

پیوست ۱

براساس مستندات ارائه شده توسط معاونت امور استان‌های سازمان برنامه و بودجه، منابع اعتباری استانی می‌تواند از سرفصل‌های زیر تأمین شود:

- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی،
- مجموع ۳ درصد درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی،
- مصوبات خاص استان‌ها،
- اعتبارات ۲۷ درصد ارزش‌افزوده،
- اعتبارات موضوع ماده (۲۳) قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی،
- حوادث غیرمترقبه ماده (۱۰) قانون تنظیم،
- اعتبارات قانون استفاده متوازن در جدول شماره ۹ توازن ملی ابلاغی به استان‌ها،
- اعتبار موضوع بازپرداخت فروش اموال منقول و غیرمنقول دولتی،
- اعتبار تعهدات سفرهای رهبر انقلاب اسلامی،
- اعتبار تعهدات سفرهای ریاست‌جمهوری،
- اعتبار موضوع ارتقای درآمدهای استانی،
- اعتبار متمرکز درآمد- هزینه دستگاه‌های اجرایی،
- اعتبارات موضوع ماده (۶۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت،
- هزینه‌های پیش‌بینی نشده سرمایه‌ای،
- کمک به هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر و ضروری،
- کمک به اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی،
- کمک بلاعوض، یارانه سود و کارمزد وجوه اداره‌شده، تحقیقات، آموزش و نظارت بر اجرای طرح‌های تولیدی و خدماتی آموزش عالی غیرانتفاعی،
- کمک به توسعه زیربنای روستایی، تکمیل مجتمع‌های آبرسانی و زیرساخت‌های نواحی صنعتی و کمک‌های فنی و اعتباری به توسعه اشتغال روستایی،
- کمک به اجرای طرح‌های مشارکت با بخش خصوصی،
- اعتبارات موضوع واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیمه‌تمام، تکمیل‌شده و آماده بهره‌برداری دولت،
- ایجاد زیرساخت‌های توسعه پایدار شرق و غرب کشور،
- اعتبارات موضوع طرح‌های بیمارستان‌های کشور،

- پرداخت مطالبات مشاوران و پیمانکاران طرح‌های سدها و شبکه‌های آبیاری و زهکشی متوقف شده در حوزه دریاچه ارومیه،
- تسویه بدهی‌های قطعی دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی تعاونی و خصوصی و نهادهای غیردولتی از طریق تهاجر بدهی اشخاص یادشده به بانک‌ها،
- تسویه بدهی‌های قطعی شده دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی تعاونی و خصوصی،
- تهدات پرداخت نشده بودجه مصوب سال‌های قبل، موضوع مواد (۶۳) و (۶۴) قانون محاسبات عمومی کشور،
- اعتبارات موضوع فروش سهام، سهم‌الشرکه، اموال دارایی‌ها و حقوق مالی و نیروگاه‌های متعلق به دولت و مؤسسات و شرکت‌های دولتی وابسته و تابعه اوراق مشارکت،
- منابع داخلی شرکت‌های دولتی،
- منابع داخلی شهرداری‌ها،
- تسهیلات وام خارجی،
- تسهیلات وام داخلی،
- خودیاری.

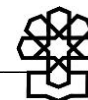

جدول خلاصه وضعیت تخصیص اعتبار به پروژه‌های عمرانی استان آذربایجان شرقی برحسب برنامه

(میلیون ریال / درصد)

کد برنامه	عنوان برنامه	جمع عملکرد اعتبارات تا سال ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۸	برآورد عملکرد سال ۱۳۹۸*	مجموع اعتبارات اختصاص یافته	برآورد سال‌های بعد	کل اعتبار پروژه	درصد تخصیص اعتبار تا سال ۱۳۹۸
۱۳۰۷۰۰۲۰۰۰	برنامه عرضه آب	۱۱.۳۰۳.۲۸۷	۳.۰۲۷.۳۵۷	۱.۶۸۳.۲۱۰	۱۲.۹۸۶.۴۹۷	۶.۱۵۶.۸۹۷	۲۰.۴۸۷.۵۴۱	۶۳/۴
۱۳۰۷۰۰۳۰۰۰	برنامه تأمین آب	۸.۶۸۵.۰۱۷	۸۰۸.۹۳۳	۴۴۹.۷۶۷	۹.۱۳۴.۷۸۴	۳.۶۳۶.۲۶۰	۱۳.۱۳۰.۲۱۰	۶۹/۶
۱۵۰۳۰۰۲۰۰۰	برنامه توسعه تأسیسات فاضلاب و بازچرخانی آب	۴.۴۴۷.۸۹۷	۱.۸۳۸.۴۲۵	۱.۰۲۲.۱۶۴	۵.۴۷۰.۰۶۱	۳.۲۰۸.۶۰۲	۹.۴۹۴.۹۲۴	۵۷/۶
۱۳۰۳۰۱۶۰۰۰	برنامه توسعه حمل‌ونقل جاده‌ای	۲.۶۴۷.۸۸۶	۲.۹۰۱.۲۲۲	۱.۶۱۳.۰۷۹	۴.۲۶۰.۹۶۵	۵.۱۷۹.۸۳۵	۱۰.۷۲۸.۹۴۳	۳۹/۷
۱۵۰۳۰۰۳۰۰۰	برنامه ارائه خدمات آب شهری و روستایی	۷۴۷.۲۴۰	۱.۵۰۴.۸۲۰	۸۳۶.۶۸۰	۱.۵۸۳.۹۲۰	۵۷۴.۲۷۱	۲.۸۲۶.۳۳۱	۵۶/۰
۱۳۰۷۰۰۶۰۰۰	برنامه بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب	۸۱۹.۶۹۱	۳۴۶.۱۹۴	۱۹۲.۴۸۴	۱.۰۱۲.۱۷۵	۵۸۳.۹۹۷	۱.۷۴۹.۸۸۲	۵۷/۸
۱۳۰۴۰۱۱۰۰۰	برنامه ایجاد و توسعه صنایع، معادن و زیرساخت‌های صنعتی و معدنی	۵۰۷.۳۵۴	۷۱۳.۷۳۴	۳۹۶.۸۳۶	۹۰۴.۱۹۰	۱.۷۵۰.۹۸۲	۲.۹۷۲.۰۷۰	۳۰/۴
۱۷۰۲۰۰۴۰۰۰	برنامه گسترش ورزش همگانی	۳۹۰.۹۱۵	۴۴۹.۴۲۶	۲۴۹.۸۸۱	۶۴۰.۷۹۶	۱۳۵.۹۶۴	۹۷۶.۳۰۵	۶۵/۶
۱۸۰۳۰۲۵۰۰۰	برنامه فضاهای آموزشی و کمک آموزشی	۵۰۴.۱۲۰	۱۶۸.۶۸۶	۹۳.۷۸۹	۵۹۷.۹۰۹	۴۰.۶۳۰	۷۱۳.۴۳۶	۸۳/۸
۱۷۰۶۰۰۲۰۰۰	برنامه توسعه گردشگری داخلی	۲۹۸.۴۱۵	۲۸۶.۷۷۳	۱۵۹.۴۴۶	۴۵۷.۸۶۱	۳۸۳.۹۴۶	۹۶۹.۱۳۴	۴۷/۲
۱۳۰۷۰۰۵۰۰۰	برنامه مهندسی رودخانه‌ها و سواحل	۳۷۹.۹۹۳	۱۳۶.۰۴۳	۷۵.۶۴۰	۴۵۵.۶۳۳	۲۱۱.۸۱۱	۷۲۷.۸۴۷	۶۲/۶
۱۶۰۲۰۰۱۰۰۰	برنامه ارائه خدمات درمانی	۰	۶۵۰.۰۰۰	۳۶۱.۴۰۰	۳۶۱.۴۰۰	۰	۶۵۰.۰۰۰	۵۵/۶
۱۸۰۱۰۰۵۰۰۰	برنامه آموزش دوره اول متوسطه	۱۲۵.۷۵۳	۴۲۲.۳۱۱	۲۳۴.۸۰۵	۳۶۰.۵۵۸	۲۳۷.۴۳۰	۷۸۵.۴۹۴	۴۵/۹
۱۶۰۱۰۰۳۰۰۰	برنامه ارائه خدمات بهداشت شهری	۱۲۱.۶۴۱	۴۱۷.۴۳۹	۲۳۲.۰۹۶	۳۵۳.۷۳۷	۲۳۶.۸۶۰	۷۷۵.۹۴۰	۴۵/۶
۱۰۰۲۰۵۴۰۰۰	برنامه تامین، توسعه، مقاوم‌سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاهای، ساختمان‌ها، اماکن و ماشین‌آلات	۶۹.۷۹۶	۴۸۷.۱۰۸	۲۷۰.۸۳۲	۳۴۰.۶۲۸	۵۹۰.۵۳۸	۱.۱۴۷.۴۴۲	۲۹/۷
۱۲۰۱۰۰۵۰۰۰	برنامه اقدامات تأمینی و مدیریت بحران	۲۰.۵۶۳۶	۱۸۱.۵۵۰	۱۰۰.۹۴۲	۳۰۶.۵۷۸	۱.۳۰۴.۸۹۵	۱.۶۹۲.۰۸۱	۱۸/۱
۱۵۰۲۰۰۴۰۰۰	برنامه حمل‌ونقل شهری و روستایی	۲۴.۳۲۹	۴۷۸.۰۸۰	۲۶۵.۸۱۲	۲۹۰.۱۴۱	۰	۵۰۲.۴۰۹	۵۷/۷
۱۸۰۱۰۰۱۰۰۰	برنامه آموزش ابتدایی	۱۲۷.۵۹۱	۲۲۷.۱۵۴	۱۲۶.۲۹۸	۲۵۳.۸۸۹	۵۷.۲۷۵	۴۱۲.۰۲۰	۶۱/۶
۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰	برنامه بهبود بهره‌وری آب در عرصه کشاورزی	۰	۴۲۴.۶۶۹	۲۳۶.۱۱۶	۲۳۶.۱۱۶	۵۷.۰۸۶	۴۸۱.۷۵۵	۴۹/۰
۱۷۰۴۰۰۲۰۰۰	برنامه تأمین، حفاظت، مرمت و معرفی میراث غیرمنقول فرهنگی	۱۰۸.۳۱۳	۲۰۵.۳۶۴	۱۱۴.۱۸۲	۲۲۲.۴۹۵	۲۴۲.۳۰۸	۵۵۵.۹۸۵	۴۰/۰

کد برنامه	عنوان برنامه	جمع عملکرد اعتبارات تا سال ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۸	برآورد عملکرد سال ۱۳۹۸*	مجموع اعتبارات اختصاص یافته	برآورد سال‌های بعد	کل اعتبار پروژه	درصد تخصیص اعتبار تا سال ۱۳۹۸
۱۸۰۲۰۰۵۰۰۰	برنامه آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای و مهارتی	۱۳۳.۸۰۰	۱۲۸.۹۲۷	۷۱.۶۸۳	۲۰۵.۴۸۳	۳۸.۹۲۰	۳۰۱.۶۴۷	۶۸/۱
۱۷۰۱۰۱۴۰۰۰	برنامه حمایت از حوزه‌های علمی و مدارس علوم دینی	۱۲۹.۱۰۱	۱۲۴.۲۷۹	۶۹.۰۹۹	۱۹۸.۲۰۰	۶.۰۰۰	۲۵۹.۳۸۰	۷۶/۴
۱۵۰۲۰۱۲۰۰۰	برنامه ساماندهی کالبدی شهری و روستایی	۸۵.۶۸۳	۱۶۹.۸۰۰	۹۴.۴۰۹	۱۸۰.۰۹۲	۵.۵۰۰	۲۶۰.۹۸۳	۶۹/۰
۱۷۰۳۰۲۲۰۰۰	برنامه حمایت از فعالیت‌های فرهنگی، هنری، دینی استان‌ها	۷۵.۹۹۷	۱۳۵.۶۰۶	۷۵.۳۹۷	۱۵۱.۳۹۴	۲۱۶.۷۷۶	۴۲۸.۳۷۹	۳۵/۳
۱۷۰۴۰۰۵۰۰۰	برنامه گسترش خدمات موزه‌ای	۹۷.۰۲۳	۵۰.۶۰۰	۲۸.۱۳۴	۱۲۵.۱۵۷	۱۶۴.۸۹۸	۳۱۲.۵۲۱	۴۰/۰
۱۷۰۲۰۰۵۰۰۰	برنامه ورزش و سلامت دانش‌آموزان	۶۵.۲۵۵	۹۶.۲۳۹	۵۳.۵۰۹	۱۱۸.۷۶۴	۴۱.۶۸۰	۲۰۳.۱۷۴	۵۸/۵
۱۶۰۱۰۰۲۰۰۰	برنامه ارائه خدمات بهداشت روستایی	۶۸.۲۳۴	۷۹.۸۵۳	۴۴.۳۹۸	۱۱۲.۶۳۲	۵۸.۷۹۰	۲۰۶.۸۷۷	۵۴/۴
۱۸۰۱۰۱۵۰۰۰	برنامه تأمین، توسعه، مقاوم‌سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاها، ساختمان‌ها، اماکن و ماشین‌آلات	.	۱۹۷.۱۸۶	۱۰۹.۶۳۵	۱۰۹.۶۳۵	۳۶۹.۷۴۲	۵۶۶.۹۲۸	۱۹/۳
۱۹۰۱۰۰۲۰۰۰	برنامه ارائه خدمات امداد و نجات به آسیب‌دیدگان حوادث و سوانح	۳۸.۳۰۰	۷۱.۴۵۰	۳۹.۷۲۶	۷۸.۰۲۶	۷۶.۶۵۰	۱۸۶.۴۰۰	۴۱/۹
۱۷۰۳۰۴۱۰۰۰	برنامه تأمین، توسعه، مقاوم‌سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاها، ساختمان‌ها، اماکن و ماشین‌آلات	۲۰.۳۸۸	۹۵.۷۰۰	۵۳.۲۰۹	۷۳.۵۹۷	.	۱۱۶.۰۸۸	۶۳/۴
۱۷۰۳۰۳۱۰۰۰	برنامه ساماندهی امور جوانان	۲۰.۴۶۲	۹۱.۶۴۱	۵۰.۹۵۲	۷۱.۴۱۴	.	۱۱۲.۱۰۳	۶۳/۷
۱۷۰۵۰۱۹۰۰۰	برنامه تأمین، توسعه، مقاوم‌سازی، تعمیر، تجهیز و نگهداری فضاها، ساختمان‌ها، اماکن و ماشین‌آلات	.	۱۲۷.۱۵۰	۷۰.۶۹۵	۷۰.۶۹۵	۷۷.۱۰۰	۲۰۴.۲۵۰	۳۴/۶
۱۸۰۶۰۰۱۰۰۰	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۴۷.۶۷۵	۳۵.۷۳۷	۱۹.۸۷۰	۶۷.۵۴۵	.	۸۳.۴۱۲	۸۱/۰
۱۸۰۱۰۰۶۰۰۰	برنامه آموزش دوره دوم متوسطه نظری	۴۴.۳۴۹	۲۹.۵۲۳	۱۶.۴۱۵	۶۰.۷۶۴	۵.۱۳۱	۷۹.۰۰۳	۷۶/۹
۱۵۰۲۰۰۱۰۰۰	برنامه ارائه خدمات شهری و روستایی	.	۹۳.۱۲۰	۵۱.۷۷۵	۵۱.۷۷۵	.	۹۳.۱۲۰	۵۵/۶
۱۸۰۵۰۱۲۰۰۰	برنامه توسعه فن‌آفرینی	۴۰.۰۵۱	۱۱.۲۲۰	۶.۲۳۸	۴۶.۲۸۹	.	۵۱.۲۷۱	۹۰/۳
۱۳۰۶۰۱۵۰۰۰	برنامه بررسی، کنترل و پایش بیماری‌های واگیر و قرنطینه‌ای دام، طیور و آبزیان	۲۰.۸۴۴	۳۹.۱۱۱	۲۱.۷۴۶	۴۲.۵۹۰	۴۸.۸۳۴	۱۰۸.۷۸۹	۳۹/۱
۱۷۰۳۰۳۴۰۰۰	برنامه گسترش و بهسازی کتابخانه‌های عمومی	۱۲.۳۹۵	۵۰.۴۹۰	۲۸.۰۷۲	۴۰.۴۶۷	۶۹.۶۳۰	۱۳۲.۵۱۵	۳۰/۵
۱۳۰۶۰۰۴۰۰۰	برنامه ترویج و توانمندسازی جوامع محلی و بهره‌برداران	۱۲.۵۰۰	۳۳.۰۰۸	۱۸.۳۵۳	۳۰.۸۵۳	۳۵.۱۶۰	۸۰.۶۶۸	۳۸/۲
۱۳۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه ارائه خدمات هواشناسی و اقلیم‌شناسی	۱۵.۰۰۰	۲۴.۲۰۰	۱۳.۴۵۵	۲۸.۴۵۵	۴۰.۰۰۰	۷۹.۲۰۰	۳۵/۹

کد برنامه	عنوان برنامه	جمع عملکرد اعتبارات تا سال ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۸	برآورد عملکرد سال ۱۳۹۸*	مجموع اعتبارات اختصاص یافته	برآورد سال‌های بعد	کل اعتبار پروژه	درصد تخصیص اعتبار تا سال ۱۳۹۸
۱۷۰۱۰۳۱۰۰۰	برنامه اطلاع‌رسانی و تبلیغات دینی رسانه‌ای	۱۰.۱۵۰	۳۲.۴۲۹	۱۸.۰۳۱	۲۸.۱۸۱	۵۷.۰۴۶	۹۹.۶۲۵	۲۸/۳
۱۳۰۶۰۰۲۰۰۰	برنامه احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌های کشور	۱۵.۹۶۶	۱۸.۶۸۵	۱۰.۳۸۹	۲۶.۴۵۵	۵۲.۲۴۹	۸۶.۹۰۰	۳۰/۳
۱۱۰۲۰۱۲۰۰۰	برنامه حفظ نظم و امنیت داخل و خارج شهرها	۰	۴۱.۰۰۰	۲۲.۷۹۶	۲۲.۷۹۶	۲۹.۰۰۰	۷۰.۰۰۰	۳۲/۶
۱۳۰۶۰۰۳۰۰۰	برنامه احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از مراتع کشور	۱۶.۴۷۹	۹.۷۳۰	۵.۴۱۰	۲۱.۸۸۹	۳۲.۷۵۱	۵۸.۹۵۹	۳۷/۱
۱۸۰۲۰۰۱۰۰۰	برنامه آموزش دوره دوم متوسطه فنی و حرفه‌ای	۴.۹۰۰	۲۸.۶۹۳	۱۵.۹۵۳	۲۰.۸۵۳	۱۶.۵۰۳	۵۰.۰۹۶	۴۱/۶
۱۳۰۶۰۱۱۰۰۰	برنامه افزایش محصولات زراعی	۰	۳۷.۴۴۰	۲۰.۸۱۷	۲۰.۸۱۷	۱۵.۰۸۰	۵۲.۵۲۰	۳۹/۶
۱۵۰۲۰۰۵۰۰۰	برنامه ساماندهی عشایر	۰	۳۳.۷۲۰	۱۸.۷۴۸	۱۸.۷۴۸	۱۴.۴۴۰	۴۸.۱۶۰	۳۸/۹
۱۹۰۳۰۱۹۰۰۰	برنامه حمایت از خانواده و زنان سرپرست خانوار	۱۰.۰۰۰	۱۲.۰۶۳	۶.۷۰۷	۱۶.۷۰۷	۴۸.۱۳۶	۷۰.۱۹۹	۲۳/۸
۱۱۰۱۰۲۵۰۰۰	برنامه کمک به پایگاه‌ها و حوزه‌های مقاومت	۰	۲۷.۴۳۰	۱۵.۲۵۱	۱۵.۲۵۱	۰	۲۷.۴۳۰	۵۵/۶
۱۶۰۲۰۰۲۰۰۰	برنامه ارائه خدمات فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی	۶.۷۰۰	۱۴.۵۰۰	۸.۰۶۲	۱۴.۷۶۲	۱۰.۶۴۰	۳۱.۸۴۰	۴۶/۴
۱۳۰۶۰۰۹۰۰۰	برنامه افزایش محصولات باغی	۸۱۰	۱۹.۷۰۰	۱۰.۹۵۳	۱۱.۷۶۳	۱۹.۴۰۰	۳۹.۹۱۰	۲۹/۵
۱۴۰۴۰۰۲۰۰۰	برنامه حفاظت، احیا و بهسازی زیست‌بوم‌های خشکی	۰	۲۰.۵۵۰	۱۱.۴۲۶	۱۱.۴۲۶	۳۶.۳۰۰	۵۶.۸۵۰	۲۰/۱
۱۳۰۶۰۰۱۰۰۰	برنامه آبخیزداری و حفاظت خاک	۰	۲۰.۰۹۰	۱۱.۱۷۰	۱۱.۱۷۰	۳۰.۱۸۰	۵۰.۲۷۰	۲۲/۲
۱۶۰۲۰۰۶۰۰۰	برنامه ارتقای سلامت خون و فرآورده‌های خونی	۷.۰۳۰	۶.۴۰۰	۳.۵۵۸	۱۰.۵۸۸	۹.۸۰۰	۲۳.۲۳۰	۴۵/۶
۱۳۰۶۰۱۰۰۰۰	برنامه افزایش تولید محصولات دام و طیور	۰	۱۸.۰۱۰	۱۰.۰۱۴	۱۰.۰۱۴	۲۰.۲۲۰	۳۸.۲۳۰	۲۶/۲
۱۰۰۲۰۰۶۰۰۰	برنامه ارائه خدمات نقشه‌برداری و اطلاعات مکانی	۳.۰۰۰	۱۰.۷۵۰	۵.۹۷۷	۸.۹۷۷	۰	۱۳.۷۵۰	۶۵/۳
۱۷۰۷۰۰۲۰۰۰	برنامه طراحی و ترویج صنایع دستی	۰	۱۴.۶۸۰	۸.۱۶۲	۸.۱۶۲	۲۹.۳۶۰	۴۴.۰۴۰	۱۸/۵
۱۹۰۳۰۰۳۰۰۰	برنامه پیشگیری از سوء مصرف موادمخدر و روانگردان	۲.۵۰۰	۱۰.۰۰۰	۵.۵۶۰	۸.۰۶۰	۳.۵۰۰	۱۶.۰۰۰	۵۰/۴
۱۳۰۶۰۰۳۱۰۰۰	برنامه کنترل و مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز	۰	۹.۷۶۱	۵.۴۲۷	۵.۴۲۷	۱۹.۵۲۲	۲۹.۲۸۳	۱۸/۵
۱۱۰۲۰۰۴۰۰۰	برنامه کنترل و تأمین امنیت مرزها	۰	۹.۰۰۰	۵.۰۰۴	۵.۰۰۴	۰	۹.۰۰۰	۵۵/۶
۱۳۱۰۰۰۴۰۰۰	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۰	۷.۰۰۰	۳.۸۹۲	۳.۸۹۲	۰	۷.۰۰۰	۵۵/۶
۱۳۰۵۰۰۲۴۰۰۰	برنامه تنظیم بازار داخلی	۰	۵.۰۰۰	۲.۷۸۰	۲.۷۸۰	۰	۵.۰۰۰	۵۵/۶
۱۷۰۴۰۰۱۰۰۰	برنامه اکتشاف باستان‌شناختی و تاریخی	۱.۰۰۰	۳.۰۰۰	۱.۶۶۸	۲.۶۶۸	۰	۴.۰۰۰	۶۶/۷
۱۹۰۳۰۰۲۰۰۰	برنامه ارائه خدمات اجتماعی، فرهنگی و ورزشی به ایثارگران	۰	۴.۵۰۰	۲.۵۰۲	۲.۵۰۲	۸.۸۵۰	۱۳.۳۵۰	۱۸/۷
۱۳۰۶۰۰۸۰۰۰	برنامه افزایش تولید آبزیان پرورشی	۰	۴.۲۹۰	۲.۳۸۵	۲.۳۸۵	۸.۵۸۰	۱۲.۸۷۰	۱۸/۵

کد برنامه	عنوان برنامه	جمع عملکرد اعتبارات تا سال ۱۳۹۷	مصوب ۱۳۹۸	برآورد عملکرد سال ۱۳۹۸*	مجموع اعتبارات اختصاص یافته	برآورد سال‌های بعد	کل اعتبار پروژه	درصد تخصیص اعتبار تا سال ۱۳۹۸
۱۰۰۲۰۵۷۰۰۰	برنامه توسعه دولت الکترونیک	۰	۴۰۰۰	۲.۲۲۴	۲.۲۲۴	۴.۰۰۰	۸.۰۰۰	۲۷/۸
۱۹۰۳۰۰۵۰۰۰	برنامه تأمین مسکن ایثارگران	۰	۲۰۱۰	۱.۱۱۸	۱.۱۱۸	۴.۰۲۰	۶.۰۳۰	۱۸/۵
۱۴۰۳۰۰۱۰۰۰	برنامه پیش و مدیریت آلاینده‌ها	۰	۱.۲۵۰	۶۹۵	۶۹۵	۲.۵۰۰	۳.۷۵۰	۱۸/۵
۱۸۰۱۰۰۲۰۰۰	برنامه آموزش استثنایی	۰	۱.۰۰۰	۵۵۶	۵۵۶	۰	۱.۰۰۰	۵۵/۶
۱۹۰۴۰۰۳۰۰۰	برنامه ارائه خدمات توانبخشی به نیازمندان	۰	۱.۰۰۰	۵۵۶	۵۵۶	۲.۰۰۰	۳.۰۰۰	۱۸/۵
کل استان		۳۲.۵۲۰.۴۶۶	۱۷.۷۸۷.۸۰۹	۹.۸۹۰.۰۲۲	۴۲.۴۱۰.۴۸۸	۲۶.۳۱۸.۴۷۵	۷۶.۶۲۶.۷۵۰	۵۵/۳

مأخذ: محاسبات تحقیق براساس قوانین بودجه سنواتی کل کشور و مستند طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها در سال ۱۳۹۸.

* براساس خلاصه گزارش تفریغ بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور منتشره توسط دیوان محاسبات کشور، ضریب تخصیص اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۵۵/۶ درصد بوده است. بنابراین میزان تخصیص اعتبار پروژه‌ها در سال یادشده براساس این ضریب برآورد شده است.

منابع و مأخذ

۱. قوانین بودجه سنواتی کل کشور.
۲. مستند طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها در سال ۱۳۹۸.
۳. فصیحی، حمید. «آسیب‌شناسی امور ناظر بر طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ارائه راهبردهای ساماندهی»، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، ۱۴۰۰.